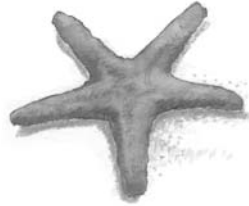

ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Επίπεδο 4ο - Τεύχος 2ο

ΒΗΜΑΤΑ ΜΠΡΟΣΤΑ 2

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

© Υπουργείο Εθνικής Παιδείας
και Θρησκευμάτων
Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σχολή Επιστημών Αγωγής
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.
Εργαστήριο Διαπολιτισμικών
και Μεταναστευτικών Μελετών
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)
Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνο
741 00 Ρέθυμνο
Τηλέφωνο: 28310-77635, 77605
Fax: 28310- 77636
e-mail: ediamme@edc.uoc.gr
www.uoc.gr/diaspora
www.ediamme.edc.uoc.gr

	<p>ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ</p>		 <p>ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ 2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης</p>
---	--	---	---

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ Δ.Ε.
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΙΔΕΙΑ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

Το Πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών» χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων στα πλαίσια του Μέτρου 1.1. του ΕΠΕΑΕΚ II και υλοποιήθηκε από το «Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών» του Πανεπιστημίου Κρήτης. Για την παραγωγή του διδακτικού υλικού που περιέχεται στο παρόν τεύχος εργάστηκαν τα παρακάτω πρόσωπα:

ΣΥΓΓΡΑΦΗ

**Βαρελά Κάτια, Θώμου Παρασκευή, Μαυρομανωλάκη Γεωργία,
Στύλου Γεωργία, Χατζηδάκη Ασπασία**

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ασπασία Χατζηδάκη

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Βερούτσου Κατερίνα, Χριστοφοράκης Νίκος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Χρυσούλα Κελαϊδή

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

Μιχάλης Δαμανάκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ενότητα 1. «Τα ράσα δεν κάνουν τον παπά!».....	7
Ενότητα 2. «Σπίτι μου, σπιτάκι μου...»	10
Ενότητα 3. «Επαρχία ή μεγαλούπολη;»	12
Ενότητα 4. «Υγεία να υπάρχει...»	14
Ενότητα 5. «Τι θα γίνω όταν μεγαλώσω.»	17
Ενότητα 6. «Οι καιροί αλλάζουν!»	20
Ενότητα 7. «Θέλω να ξέρω τα πάντα!».....	22
Ενότητα 8. «Οικογενειακές σχέσεις.»	24
Ενότητα 9. «Σε αρμονία με τη φύση.»	26
Ενότητα 10. «Σώστε το περιβάλλον!»	29
Ενότητα 11. «Εξερευνώντας το Διάστημα.»	31
Ενότητα 12. «Αμάν αυτοί οι υπολογιστές!»	33
Λύσεις των ασκήσεων	37

Για γενικότερα μεθοδολογικά ζητήματα
βλ. Οδηγίες για τον Εκπαιδευτικό ΒΗΜΑΤΑ ΜΠΡΟΣΤΑ 1

Ενότητα 1. «Τα ράσα δεν κάνουν τον παπά!»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο σχετικό με την ενδυμασία (κατηγορίες και είδη ρουχισμού).
- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο σχετικό με την εμφάνιση (π.χ. *κομψός*), εκφράσεις και λέξεις που σχετίζονται με τη λέξη *μόδα* (π.χ. *μοδίστρα*, *είμαι στη μόδα/είμαι ντεμοντέ*) και με τη λέξη *φόρμα* (π.χ. *είμαι σε φόρμα*, *χάνω τη φόρμα μου* κ.λπ.)
- Να μάθουν να περιγράφουν ενδύματα και υποδήματα και να εκφέρουν άποψη για το ντύσιμο κάποιου (λ.χ. *μου κάνει, σου πάει, της ταιριάζει* κ.ο.κ.).
- Να εμπεδώσουν τα ουδέτερα ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα σε *-ιμο*, *-ισμα*, *-ωμα* και *-εμα*.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Η παροιμία του τίτλου και οι εικόνες στην εισαγωγική σελίδα της ενότητας, σε συνδυασμό με τις ερωτήσεις που ακολουθούν, λειτουργούν ως αφορμή για να ξεκινήσει μια συζήτηση στην τάξη γύρω από την ένδυση (λ.χ. τα είδη ένδυσης και τη σχετική διαφοροποίηση ανάλογα με τον τόπο, το κλίμα και τον πολιτισμό).

Στο κείμενο με τίτλο «*Ενδυμασία*» αναπτύσσεται ένας ευρύτερος προβληματισμός γύρω από την ένδυση και εισάγεται και το κοινωνικό στοιχείο: ρούχα κατάλληλα για εργασία, ο ρόλος της μόδας, πώς συνδέεται η ενδυμασία με την εξέλιξη των δικαιωμάτων της γυναίκας αλλά και τις κοινωνικές συνθήκες γενικότερα. Η επεξεργασία του κειμένου γίνεται με τις δραστηριότητες 1-4. Ιδιαίτερα οι δραστηριότητες 3 και 4 χρησιμεύουν και για τη διδασκαλία επιπλέον λεξιλογίου, πέρα από αυτό που συνδέεται στενά με το θέμα «*μόδα-ένδυση*».

Το κείμενο «*Ξέρετε ότι...*», σε συνδυασμό με τα σκίτσα που το συνοδεύουν, δίνει τη δυνατότητα να γίνει συζήτηση στην τάξη γύρω από την κοινωνική διάσταση της ενδυμασίας και του στολισμού του σώματος, και να χρησιμοποιηθεί έτσι και μέρος του καινούριου λεξιλογίου (π.χ. *αντικατοπτρίζω*, *εξελίσσομαι*).

Στη συνέχεια, με το κείμενο «*Χειμωνιάτικη αυλαία*» διευρύνεται και εμπεδώνεται το θεματικό λεξιλόγιο της ενότητας (ρούχα, υποδήματα, πανωφόρια, αξεσουάρ). Ένα μέρος του λεξιλογίου θα είναι πιθανώς γνωστό στους μαθητές και από προηγούμενες τάξεις (βλ. λ.χ. *Βήματα Προστά 1*, ενότητα 6), γι' αυτό και η παρουσίαση του συγκεκριμένου λεξιλογίου στοχεύει σε εμπάθυνση και εμπέδωση. Το σχετικό πλαίσιο μπορεί να διευρυνθεί και με άλλες λέξεις, ανάλογα με τις επιθυμίες των μαθητών. Η δραστηριότητα 5, που αφορά το κείμενο, δεν είναι απαραίτητο να γίνει αμέσως μετά τη διδασκαλία αυτού του λεξιλογίου. Μπορεί να δοθεί ως εργασία για το σπίτι ή να συμπληρωθεί από τους μαθητές την επόμενη φορά, έτσι ώστε να παραστεί ανάγκη να ανακληθούν οι αποκτημένες γνώσεις.

Με τα κείμενα «*Ξέρετε ότι...*» και «*Τα μάτια όλων στην πασαρέλα!*» διδάσκο-

νται λέξεις για τις πρώτες ύλες των υφασμάτων και τα σχετικά επίθετα, λεξιλόγιο το οποίο παρουσιάζεται στο σχετικό πλαίσιο. Τα κείμενα δίνουν επίσης έναυσμα για συζήτηση γύρω από τα μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα των διαφόρων υφασμάτων, καθώς και την ποικιλία των υφασμάτων και τη χρήση τους. Όλα αυτά εμπεδώνονται με τις δραστηριότητες 6 και 7.

Ακολουθεί ένα πλαίσιο λεξιλογίου το οποίο στοχεύει στην γνωριμία των μαθητών με λέξεις της οικογένειας «μόδα». Χρήσιμο θα ήταν να φτιάξουν και οι μαθητές προφορικά κάποιες προτάσεις με τις λέξεις αυτές ώστε να μάθουν τη σωστή τους χρήση μέσα στον λόγο. Το νέο λεξιλόγιο εμπεδώνεται με τη δραστηριότητα 8.

Στο «*Τελικά, τι είναι ωραία εμφάνιση;*» παρουσιάζονται διαφορετικές απόψεις γύρω από το ντύσιμο και την ωραία εμφάνιση, μέσα από μικρά κείμενα με τα χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου. Δίνεται έτσι η αφορμή για να διδαχθεί λεξιλόγιο σχετικά με την εμφάνιση, το οποίο παρουσιάζεται πιο συστηματικά στο σχετικό πλαίσιο. Τα σκίτσα με τους κακοντυμένους ανθρώπους («*Ο καθένας με το γούστο του!*») προϋδεάζουν τους μαθητές και δημιουργούν τις συνθήκες για να γίνει η σχετική συζήτηση. Ωστόσο, οι μαθητές δεν θα μπορέσουν να δώσουν πλήρεις απαντήσεις παρά μόνον μετά τη συζήτηση/κατανόηση των εκφράσεων μέσα στο πλαίσιο και τη συζήτηση των εκφράσεων «*μου πάει*» και «*μου κάνει*».

Το επόμενο κείμενο («*Τα φορέματα χθες και σήμερα*») παρουσιάζει την γυναικεία ένδυση σε κάποιες ιστορικές εποχές. Με τη συζήτηση που προκαλεί η παρότρυνση «*Φαντάσου ότι είσαι κορίτσι...*» ελέγχεται η κατανόηση του κειμένου (όπως και με τη δραστηριότητα 9) και ασκούνται οι μαθητές στην προφορική διατύπωση απόψεων, που στην ουσία απαιτούν και χρήση του νέου λεξιλογίου. Τον ίδιο σκοπό έχει και το κείμενο «*Το ανδρικό ντύσιμο χθες και σήμερα*», το οποίο αφορά η δραστηριότητα 10, που ασκεί στον γραπτό λόγο.

Το γραμματικό φαινόμενο που πραγματεύεται η ενότητα αφορά κάποια ουδέτερα ουσιαστικά που παράγονται από ρήματα. Η παρουσίασή τους στο σχετικό πλαίσιο έγινε βάσει της κατάληξής τους και της κατάληξης (ή καλύτερα, του θεματικού χαρακτήρα) του ρήματος από το οποίο προέρχονται. Πιστεύουμε ότι με τον τρόπο αυτό οι μαθητές θα βοηθηθούν στη συγκράτηση και στην ανάκληση της πληροφορίας σχετικά με το πώς σχηματίζονται αυτά τα ουσιαστικά και με τι είδους ρήματα συνδέονται. Οι σχετικές δραστηριότητες είναι οι 11 και 12.

Ακολουθεί μια σειρά μικρών κειμένων («*Η νέα κολεξιόν στην πασαρέλα*») που υποτίθεται ότι αποτελούν διαφημιστικά μηνύματα για είδη ρουχισμού. Στόχος μας εδώ είναι να καλλιεργήσουμε τη *γλωσσική συνείδηση* (language awareness) των μαθητών μας γύρω από το φαινόμενο του δανεισμού. Ζητάμε, λοιπόν, από τα παιδιά να εντοπίσουν τα ίδια τις 'ξένες' λέξεις των κειμένων και να κάνουν μια αντιπαραβολή των λέξεων αυτών με τις αντίστοιχες λέξεις της γλώσσας της χώρας στην οποία ζουν. Η επισήμανση των δάνειων λέξεων (άλλες από τις οποίες μπορεί να κάνουν μόνο ένα σύντομο πέρασμα από τη γλώσσα και να ξεχαστούν, και άλλες, οι οποίες έχουν μπει πλέον στο σύστημα της ελληνικής με διάφορους βαθμούς αφομοίωσης (π.χ. *το παλτό, το μαγιό, το μπουφάν, ο γιακάς, η τσέπη*, κλπ), δεν πρέπει να γίνει με επικριτική διάθεση. Το φαινόμενο του δανεισμού αποτε-

λεί διαχρονικό γνώρισμα της ελληνικής αλλά και όλων των γλωσσών και θεωρείται ότι μάλλον εμπλουτίζει παρά εξασθενεί τη γλώσσα. Άλλωστε, με τον τρόπο αυτό επιδιώκουμε να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι και η δική τους ποικιλία της ελληνικής -με τα πολλά δάνεια από την κυρίαρχη γλώσσα- είναι αποδεκτή, στα πλαίσια πάντα της επικοινωνίας στην κοινότητά τους.

Στο κείμενο «*Ρούχα για τη ζέστη, ρούχα για το κρύο*» θίγεται ξανά το ζήτημα το πώς το περιβάλλον και οι κλιματολογικές συνθήκες επιβάλλουν διαφορετικά ρούχα. Με τη συζήτηση που προκύπτει, αλλά και με τις δραστηριότητες 13 και 14, επαναφέρεται το λεξιλόγιο που διδάχτηκε σε προηγούμενα σημεία της ενότητας και δίνεται έτσι μια ακόμη αφορμή για εμπέδωση.

Οι τελευταίες ομάδες λέξεων που διδάσκονται αφορούν την κατηγορία των «ειδικών ρούχων» και εκφράσεις με τη λέξη «*φόρμα*». Σχετική είναι η τελευταία δραστηριότητα της ενότητας (δραστηριότητα 15).

Η ενότητα κλείνει με το κείμενο «*Κίνδυνοι από το τατουάζ και άλλα στολίδια του δέρματος*», η επεξεργασία του οποίου είναι προαιρετική. Μέσα από τη συζήτηση για θέματα στολισμού και μόδας ευελπιστούμε ότι θα γίνει και πάλι χρήση των σχετικών εκφράσεων της ενότητας.

Ενότητα 2. «Σπίτι μου, σπιτάκι μου...»

Διδακτικοί στόχοι

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να εμπεδώσουν το ήδη γνωστό και να κατακτήσουν νέο λεξιλόγιο για την περιγραφή των χώρων ενός σπιτιού, τις συσκευές και τα έπιπλα.
- Να μάθουν σύνθετες λέξεις με το *οικο-*.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι πολλά επίθετα σε *-ένιος, -ινος, -ικός* δείχνουν αυτό από το οποίο είναι φτιαγμένο κάτι (λ.χ. *σιδερένιος, χάρτινος, πλαστικός*).
- Να εμπεδώσουν τον σχηματισμό των παραθετικών των επιθέτων και των δομών που χρησιμοποιούμε για να κάνουμε σύγκριση.
- Να γνωρίσουν το κειμενικό είδος των μικρών αγγελιών όσον αφορά την ενοικίαση σπιτιών και να μάθουν να συζητούν για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα σπιτιών προς ενοικίαση.
- Να εμπεδώσουν δομές με τις οποίες προτείνουμε σε κάποιον να κάνει κάτι.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Στην πρώτη σελίδα της ενότητας υπάρχουν σκίτσα που απεικονίζουν διάφορα είδη κατοικιών που έχουν κάτι το αξιοπερίεργο (π.χ. είναι σκαλισμένες σε πέτρα ή στηριγμένες σε ξύλα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας). Η σχετική συζήτηση αποτελεί την αφορμή για το θέμα της ενότητας. Μπορεί, λόγω χάρη, κανείς να συζητήσει το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένες κάποιες από αυτές τις κατοικίες, το πώς φαντάζονται οι μαθητές ότι θα είναι η ζωή σ' αυτές, και το ποιες ανέσεις ή συσκευές (δεν) θα υπάρχουν.

Το εισαγωγικό κείμενο της ενότητας («*Χίλιοι καλοί χωράνε!*») είναι ένα γράμμα στο οποίο η ηρωίδα περιγράφει σε μία φίλη της στην Αυστραλία το σπίτι των θείων της στην Ελλάδα. Η περιγραφή αυτή του σπιτιού, με τη βοήθεια και της σχετικής κάτοψης, μας δίνει την δυνατότητα να ανακαλέσουμε γνωστό λεξιλόγιο ή να παρουσιάσουμε νέο, που αφορά τις κατηγορίες *δωμάτια, εξωτερικοί χώροι, αποθηκευτικοί χώροι, είδη κατοικίας*. Το πλαίσιο του λεξιλογίου με τίτλο «*Περιγράψω ένα σπίτι*» παρουσιάζει με συστηματικό τρόπο κάποιες σχετικές λέξεις, ενώ το σκίτσο κάτω από το πλαίσιο λειτουργεί υποβοηθητικά. Με ανάλογο τρόπο παρουσιάζονται, στις επόμενες δύο σελίδες, λέξεις για συσκευές και έπιπλα. Η δραστηριότητα 1 καλό είναι να γίνει μετά τη συζήτηση των πλαισίων λεξιλογίου, όμως μπορεί να γίνει και νωρίτερα, εάν οι μαθητές κατέχουν το λεξιλόγιο που απαιτείται. Σχετικές είναι επίσης οι δραστηριότητες 2 και 3.

Μία άλλη ομάδα λέξεων που διδάσκεται στην ενότητα αυτή είναι κάποιες σύνθετες λέξεις με το *οικο-*. Επιλέγησαν λέξεις συναφείς με το θέμα της ενότητας και μάλλον συχνόχρηστες. Η δραστηριότητα 6 εμπεδώνει τη γνώση αυτή.

Στο β' τμήμα της ενότητας στόχος μας είναι να εξοικειώσουμε τους μαθητές με το κειμενικό είδος της μικρής αγγελίας (ενοικιάσεις κατοικιών). Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιούμε τα κατάλληλα αυθεντικά κείμενα («*Ψάχνοντας για διαμέρισμα*»), στα οποία πρέπει να αναλυθούν οι συντομογραφίες (π.χ. *Υ/Δ για υπνοδω-*

μάτια, διαμέρισμα 100τμ = *διαμέρισμα εκατόν τετραγωνικών μέτρων/ τετραγωνικά μέτρα*, κλπ) και να συζητηθεί το σχετικό λεξιλόγιο. Οι ερωτήσεις κατανόησης δίνουν την ευκαιρία να ασχοληθούν οι μαθητές με τα κείμενα και να γνωρίσουν τη ‘γλώσσα’ των αγγελιών. Για τον σκοπό αυτό, υπάρχει στο Τετράδιο Δραστηριοτήτων η δραστηριότητα 12, στην οποία καλούνται οι μαθητές να συντάξουν μία μικρή αγγελία ανάλογη με αυτές που υπάρχουν στο Βιβλίο του Μαθητή. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί σε αυτό το σημείο ή στο τέλος της επεξεργασίας της ενότητας.

Η ενασχόληση με το θέμα συνεχίζεται με τον διάλογο «*Ποιο είναι το πιο κατάλληλο διαμέρισμα;*». Βάση για να γίνει κατανοητός ο διάλογος αποτελούν οι τέσσερις αγγελίες του «*Ψάχνοντας για διαμέρισμα*». Αφού οι μαθητές έχουν εκφράσει τις προσωπικές τους απόψεις, διαβάζουν και τη συζήτηση μεταξύ των ενδιαφερομένων. Στον διάλογο αυτό εμφανίζεται το γραμματικό φαινόμενο της ενότητας, που είναι ο σχηματισμός των παραθετικών των επιθέτων. Τα παραθετικά έχουν βέβαια διδαχτεί και σε προηγούμενα επίπεδα και η διδασκαλία τους εδώ αποσκοπεί στην υπενθύμιση και στην εμπέδωση. Ο/η εκπαιδευτικός καλείται να επισημάνει δύο φαινόμενα λίγο έως πολύ γνωστά: α) πώς σχηματίζονται τα παραθετικά των επιθέτων (‘ομαλά’ και μερικά ‘άνωματα’) και β) με ποιες συντακτικές δομές κάνουμε τη σύγκριση. Οι δραστηριότητες 7 έως 10 ασκούν τους μαθητές στα φαινόμενα αυτά.

Η περιγραφή σπιτιών, δωματίων και επίπλων μας δίνει την αφορμή να παρουσιαστεί μια ομάδα επιθέτων, τα οποία ομαδοποιούνται βάσει της σημασίας τους. Πρόκειται για τα επίθετα σε *-ένιος, -ινος, -ικός* τα οποία δηλώνουν την ύλη, δηλαδή το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένο το αντικείμενο στο οποίο αναφέρονται. Η δραστηριότητα 4 αφορά το θέμα αυτό, το οποίο μπορεί να πραγματευτεί και νωρίτερα, δηλαδή, πριν από τη συζήτηση των μικρών αγγελιών. Επίσης, σχετική είναι και η δραστηριότητα 5, η οποία βεβαίως αφορά όλο το πρώτο μέρος της ενότητας.

Με αφορμή τον ίδιο διάλογο παρουσιάζουμε τρόπους για το πώς προτείνουμε σε κάποιον να κάνει κάτι. Άλλες εκφράσεις είναι πιο συνηθισμένες στην επικοινωνία με οικείους (π.χ. «*Μπορείς να...*», «*Τι θα έλεγες για/να....;*» και άλλες μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σε περιστάσεις επικοινωνίας με μεγαλύτερο βαθμό τυπικότητας («*Θα πρότεινα...*» «*Νομίζω ότι...*»). Οι δραστηριότητες 11 και 13 ασκούν τους μαθητές σε αυτήν τη λεκτική πράξη, ενώ παράλληλα χρησιμοποιούν και τις δομές σύγκρισης και το λεξιλόγιο της ενότητας.

Η ενότητα τελειώνει με το προαιρετικό κείμενο «*Οικιακή Τεχνολογία*». Το κείμενο αυτό αποτελεί περισσότερο αφορμή για συζήτηση γύρω από τον ρόλο της τεχνολογίας στη ζωή μας και ειδικά στο σπίτι μας, το κατά πόσο διευκολύνει ή δυσκολεύει τη ζωή μας κ.α.

Ενότητα 3. «Επαρχία ή μεγαλούπολη;»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να εξασκηθούν στην επιχειρηματολογία με τη χρήση των κατάλληλων κειμενικών δεικτών (π.χ. για τους εξής λόγους, εξάλλου, αντίθετα, κ.ο.κ.)
- Να μάθουν λεξιλόγιο σχετικό με αφθονία-έλλειψη, αύξηση-μείωση και μετρούσιμα μεγέθη (π.χ. ελάχιστος, αυξήθηκε η απόσταση, υψηλό ποσοστό, χαμηλές τιμές, κ.λπ.)
- Να εμπεδώσουν την ορθογραφία του επιθέτου *πολύς*.
- Να εμπεδώσουν τις δομές με τις οποίες δίνουμε οδηγίες για να πάει κάποιος κάπου (Προστακτική Αορίστου, Οριστική Μέλλοντα).
- Να μάθουν ή να εμπεδώσουν λέξεις που αφορούν τα διάφορα είδη των δρόμων (*Εθνική οδός, σοκάκι, λεωφόρος, κλπ.*).

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Οι φωτογραφίες της εισαγωγικής σελίδας παρουσιάζουν τρεις διαφορετικούς τύπους διαμονής: ένα χωριό, μία επαρχιακή πόλη και μία μεγαλούπολη. Στόχος μας είναι η πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών, οι οποίοι καλούνται με τις σχετικές ερωτήσεις να σχολιάσουν τις συνθήκες ζωής σε τέτοια μέρη, όπως γνωρίζουν ή όπως φαντάζονται ότι είναι.

Το εισαγωγικό κείμενο («*Θέμα γούστου*») περιέχει τις απόψεις δύο ανθρώπων σχετικά με τη ζωή στην επαρχία, σε αντιδιαστολή με τη ζωή στην πόλη. Η νοηματική επεξεργασία του κειμένου θα δώσει την ευκαιρία για συζήτηση στην τάξη σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ζωής στην πόλη ή στην επαρχία. Οι μαθητές μπορούν να εκθέσουν και γραπτώς τις απόψεις τους μέσω της δραστηριότητας 2, ενώ η δραστηριότητα 1 αφορά τη λεξιλογική εξομάλυνση του κειμένου και την εμπέδωση του καινούριου λεξιλογίου.

Παράλληλα, το κείμενο προσφέρει τη δυνατότητα για να παρουσιαστεί σε ‘αυθεντικό’ πλαίσιο η κύρια λεκτική πράξη της ενότητας που αφορά την έκφραση επιχειρημάτων. Μέσα από το κείμενο αλλά και στον σχετικό πίνακα παρουσιάζονται ορισμένες φράσεις (“κειμενικοί δείκτες”) που χρησιμεύουν στα ελληνικά για την οργάνωση της σκέψης του ομιλητή και τη σύνδεση των επιχειρημάτων με λογικό τρόπο. Κατάλληλες δραστηριότητες για να εξασκηθούν οι μαθητές στο να επιχειρηματολογούν με τη χρήση τέτοιων φράσεων είναι οι 3, 4 και 5.

Ακολουθεί ένα αυθεντικό κείμενο, προερχόμενο από φυλλάδιο της οργάνωσης action aid. Σε αυτό δίνονται κάποιες πληροφορίες για τη ζωή ενός μαθητή στη Σιέρα Λεόνε, που δίνει την αφορμή για συζήτηση πάνω στις συνθήκες διαβίωσης σε χώρες του Τρίτου Κόσμου. Η δραστηριότητα 6 ωθεί τους μαθητές στην επεξεργασία του κειμένου και τους ασκεί στη σύντομη απόδοση του νοήματος, καλώντας τους να συμπληρώσουν τις πληροφορίες που λείπουν από τον πίνακα με τη μορφή σημειώσεων και όχι ολόκληρων προτάσεων. Η συζήτηση περί ελλείψεων που παρουσιάζονται στις χώρες αυτές δίνει την ευκαιρία να παρουσιαστούν διά-

φορα φαινόμενα. Καταρχήν, επαναλαμβάνουμε στον σχετικό πίνακα στη σελίδα 45 τις επισημάνσεις για την ορθογραφία και τη χρήση του επιθέτου *πολύς*. Έπειτα, στα σχετικά πλαίσια των σελίδων 46-47 διδάσκουμε μέσα από παραδείγματα λέξεις και εκφράσεις που δηλώνουν έλλειψη ή αφθονία, μείωση ή αύξηση (π.χ. *ελάχιστος, αρκετός, δεν αρκεί, αφθονία, έλλειψη...*), μεγέθη ή ποσοστά (*υψηλό, μεγάλο, χαμηλό, υψηλό*). Η διδασκαλία αυτών των λέξεων διευρύνει τις εκφραστικές δυνατότητες των μαθητών αφού τους επιτρέπει να χρησιμοποιήσουν εκφράσεις πέρα από τα επίθετα *πολύς* και *λίγος*, οι οποίες ανήκουν σε ένα πιο 'επίσημο' επίπεδο ύφους. Σχετικές είναι οι δραστηριότητες 7, 8, 9 και 11. Ειδικά η τελευταία δίνει την αφορμή να επισημανθεί η υφολογική διαφορά μεταξύ των εκφράσεων που χρησιμοποιούμε κυρίως στον προφορικό λόγο (π.χ. *έπεσαν οι τιμές*) και αυτών που εμφανίζονται κυρίως στον γραπτό λόγο ή σε προσεγμένο ύφος (*μειώθηκαν οι τιμές, αυξήθηκαν τα ποσοστά*). Βέβαια, η επιλογή μεταξύ των δύο δεν σχετίζεται πάντα με το θέμα του ύφους, αλλά είναι και θέμα σημασίας (*ανέβηκε και όχι *αυξήθηκε ο πυρετός, μείωση και όχι *πτώση της ποσότητας*).

Το επόμενο κείμενο («*Πώς θα πάμε στον σταθμό του μετρό;*») είναι η αφορμή για να εμφανιστούν μέσα στον διάλογο οι δομές με τις οποίες δίνουμε οδηγίες/πληροφορίες για να πάει κάποιος κάπου. Προτείνουμε τη χρήση είτε της Προστακτικής Αορίστου είτε της Οριστικής Μέλλοντα, επισημαίνοντας, ωστόσο, ότι σε ένα μεγαλύτερο εκφώνημα ο ομιλητής μπορεί να χρησιμοποιήσει και τους δύο τύπους («*θα προχωρήσετε μέχρι το φανάρι...μετά στρίψτε δεξιά και θα δείτε μια πλατεία...*»). Η επικοινωνιακή αυτή περίπτωση είναι η αφορμή για να διδαχθεί με τρόπο συστηματικό η ομάδα λέξεων που αφορούν οδούς και δρόμους, όπως γίνεται στο αντίστοιχο πλαίσιο. Οι μαθητές ασκούνται στο να δίνουν οδηγίες για δρόμους με τις δραστηριότητες 10 και 12.

Στο επόμενο τμήμα της ενότητας («*Διακοπές σε ένα χωριό ή σε ένα νησί;*») επανερχόμαστε στο θέμα των διαφορετικών τόπων -εδώ, τόπων για διακοπές- και της επιχειρηματολογίας. Με αφορμή την αναζήτηση προορισμού διακοπών από την Ιφιγένεια και τη φίλη της, στόχος είναι να προκληθεί συζήτηση στην οποία οι μαθητές θα κληθούν να εκφράσουν προτιμήσεις και να επιχειρηματολογήσουν σχετικά. Εάν αυτό δεν προκύψει αυθόρμητα, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει διακριτικά να υπενθυμίζει στους μαθητές/-τριες ότι μπορούν να χρησιμοποιούν τις σχετικές φράσεις από τον πίνακα *πώς εκφράζουμε τη γνώμη μας με επιχειρήματα*. Η δραστηριότητα 13 στοχεύει στην εμπέδωση όλων των φαινομένων της ενότητας.

Το αυθεντικό, προαιρετικό κείμενο της ενότητας («*Στην Αθήνα σε πολυκατοικία*») προέρχεται από ένα λογοτεχνικό έργο (την *Αστραδενή* της Ευγενίας Φακίνου) και σχετίζεται θεματικά με την ενότητα, αφού μιλά για τη δυσάρεστη εντύπωση που προκάλεσε σε μια νεαρή από την επαρχία και στους γονείς τους η εγκατάστασή τους σε ένα ανήλιαγο και στενό διαμέρισμα στην Αθήνα. Η δραστηριότητα 14 χρησιμεύει για την επεξεργασία και τον έλεγχο της κατανόησης του κειμένου, ενώ οι συνοδευτικές ερωτήσεις αποσκοπούν στην παραγωγή προφορικού λόγου από τους μαθητές, μέσα από την έκθεση παρόμοιων εμπειριών ή σχολιασμό του κειμένου.

Ενότητα 4. «Υγεία να υπάρχει ...»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο σχετικό με προβλήματα υγείας και περίθαλψη, ειδικότητες γιατρών, ασθένειες, συμπτώματα και την αντιμετώπισή τους.
- Να συνειδητοποιήσουν τις υφολογικές διαφορές μεταξύ των ζευγών λέξεων *κολλητικός/ μεταδοτικός, αρρώστια/ασθένεια, άρρωστος/ασθενής* καθώς και τη μεταφορική σημασία της λέξης *άρρωστος*.
- Να εμπεδώσουν τη διαφορά των επιθέτων *υγιής και υγιεινός*.
- Να εξοικειωθούν με επικοινωνιακές περιστάσεις όπου καλούνται να περιγράψουν συμπτώματα και να επικοινωνήσουν είτε τηλεφωνικώς είτε σε προσωπικό επίπεδο με κάποιον γιατρό.
- Να συστηματοποιήσουν και να εμπεδώσουν τον σχηματισμό και κυρίως τη χρήση του Αόριστου και του Παρατατικού των ρημάτων Μέσης φωνής.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Ο τίτλος και οι εικόνες στην εισαγωγική σελίδα της ενότητας σε συνδυασμό με τις ερωτήσεις που ακολουθούν, λειτουργούν ως αφορμή για να ξεκινήσει μια συζήτηση στην τάξη γύρω από το θέμα της υγείας και της περίθαλψης. Οι μαθητές καλούνται να εκφράσουν απόψεις και εμπειρίες τους σχετικά με το θέμα αυτό. Έτσι, πέρα από την κινητοποίηση του ενδιαφέροντός τους, δίνεται η ευκαιρία στον/στην εκπαιδευτικό να διερευνήσει το κατά πόσο γνωρίζουν το θεματικό λεξιλόγιο οι μαθητές, προκειμένου να διευρυνθεί κατάλληλα κατά την επεξεργασία της ενότητας.

Στην αρχή της ενότητας εμφανίζεται ένα καινούριο για τους μαθητές κειμενικό είδος, που είναι οι αγγελίες γιατρών στην εφημερίδα. Οι αγγελίες έχουν συνταχθεί με βάση αυθεντικά κείμενα, ώστε οι μαθητές να εξοικειωθούν και με αυτό το κειμενικό είδος. Ωστόσο, τα επινοημένα ονόματα των γιατρών δίνουν έναν ευτράπελο τόνο και οι παραινήσεις προς τους μαθητές για μεταγλωσσικά σχόλια στοχεύουν στο να εντοπίσουν οι μαθητές τις διάφορες καταλήξεις στις ειδικότητες των γιατρών και να προχωρήσουν σε μια πρώτη ομαδοποίηση. Στο σημείο αυτό θα μπορούσε ο/η εκπαιδευτικός να ζητήσει από τους μαθητές να φέρουν αντίστοιχες αγγελίες από εφημερίδα της χώρας που ζουν και να συγκρίνουν τις αγγελίες και τα στοιχεία που αναγράφονται σε αυτές, καθώς και τις ονομασίες των ειδικοτήτων. Με τη δραστηριότητα 1 εμπεδώνονται οι γνώσεις περί ιατρικών ειδικοτήτων και τι αφορά η κάθε μία.

Το κείμενο «*Προσοχή ... γρίπη!*» επιτρέπει την παροχή θεματικού λεξιλογίου (*κολώ, αρρωσταίνω, εμβόλιο κλπ*) μέσα σε αυθεντικό πλαίσιο. Η επεξεργασία του κειμένου γίνεται και με τις δραστηριότητες 2 και 3. Με αφορμή το κείμενο, παρουσιάζονται ζεύγη λέξεων με κάποια υφολογική διαφοροποίηση, και συγκεκριμένα τα *κολλητικός/μεταδοτικός, αρρώστια/ασθένεια, άρρωστος/ ασθενής*. Προτείνουμε οι μαθητές να οδηγηθούν στην αναγνώριση της διαφοράς αυτής

μέσα από τα παραδείγματα και τις παραινήσεις για σχολιασμό. Επίσης, τους επισημαίνουμε τη μεταφορική χρήση της λέξης *άρρωστος*. Τέλος, δίνουμε τα αντιθετικά ζεύγη *αρρωσταίνω # αναρρώνω* και *αρρώστια # ανάρρωση*, καθώς και το τι ευχόμεαστε/λέμε σε κάποιον άρρωστο, ώστε να μπορούν να το χρησιμοποιήσουν σε σχετική επικοινωνιακή περίσταση. Εξάσκηση σε αυτά τα λεξιλογικά στοιχεία γίνεται με την δραστηριότητα 4.

Στη συνέχεια («*Τι να έχει άραγε;*»), καλούμε τους μαθητές να περιγράψουν σκίτσα ασθενών και τραυματιών, με σκοπό να δημιουργήσουμε το κατάλληλο πλαίσιο για να διδαχθεί συστηματικά κάποιο λεξιλόγιο σχετικά με περιστατικά και την αντιμετώπισή τους. Στο σχετικό πλαίσιο παρουσιάζεται το λεξιλόγιο οργανωμένο σε τρεις ομάδες: *ασθένειες, συμπτώματα και αντιμετώπιση*. Ενεργοποιούμε τους μαθητές καλώντας τους να συνδέσουν προφορικά τις ασθένειες με τα σχετικά συμπτώματα και την αντιμετώπισή τους σύμφωνα με το παράδειγμα που δίνεται. Εξάσκηση στο λεξιλόγιο γίνεται με τη δραστηριότητα 5.

Ο διάλογος «*Διάγνωση από το τηλέφωνο*» λειτουργεί ως ένα παράδειγμα τηλεφωνικής επαφής μεταξύ ενός ασθενή και του γιατρού του και μπορεί να αποτελέσει τη βάση για παιχνίδια ρόλων στην τάξη, όπου οι μαθητές θα αξιοποιήσουν το καινούριο λεξιλόγιο της ενότητας.

Στη συνέχεια, οι διάλογοι που περιλαμβάνονται στην ιστορία με τίτλο «*Κάταγμα ή διάστρεμμα;*» εξοικειώνουν τον μαθητή με την περίσταση επικοινωνίας που αφορά μια πιθανή επίσκεψή τους σε νοσοκομείο. Το λεξιλόγιο παρουσιάζεται κι εδώ συστηματοποιημένο σε τρεις ομάδες: *τι έπαθα, διάγνωση του γιατρού και θεραπεία-αντιμετώπιση*. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί επίσης να επισημάνει στους μαθητές την διαφορά σε επίπεδο ύφους των λέξεων *σπάσιμο/ κάταγμα, στραμπουλιγμα/διάστρεμμα και κάψιμο/έγκανμα* (η πρώτη λέξη είναι πιο 'καθημερινή' ενώ η δεύτερη πιο 'επίσημη' και είναι και αυτή που θα χρησιμοποιήσει και ο γιατρός στη διάγνωσή του). Στο σημείο αυτό προτείνουμε οι μαθητές να παίξουν αντίστοιχα παιχνίδια ρόλων, προκειμένου να εμπεδώσουν το καινούριο λεξιλόγιο.

Τον ίδιο σκοπό έχουν οι τέσσερις εικονογραφημένες ιστοριούλες που ακολουθούν («*Συμβαίνουν και ατυχήματα!*»). Αφού τις αφηγηθούν οι μαθητές, είτε μόνοι τους είτε μετά από συνεργασία με τον διπλανό τους, θα μπορούσαν, συμπληρωματικά, να τις καταγράψουν σε ένα τετράδιο και ως μικρή έκθεση. Σχετική είναι και η δραστηριότητα 6.

Ακολουθεί το κείμενο «*Πρώτες βοήθειες... ζωής*» το οποίο, με αφορμή τη σημασία των πρώτων βοηθειών και την άμεση αντιμετώπιση μικρο-τραυματισμών, επανέρχεται σε λεξιλόγιο της ενότητας με στόχο και πάλι την έμμεση εμπέδωσή του. Επιπλέον, παρουσιάζει λεξιλόγιο που αφορά τα περιεχόμενα του κουτιού πρώτων βοηθειών.

Το κείμενο «*Ο καπνός που δεν καπνίζεις εσύ αλλά βλέπεις εσένα!*» εισάγει το θέμα των βλαβερών συνεπειών του καπνίσματος τόσο για τους ίδιους τους καπνιστές όσο και τους άλλους, των οποίων ο οργανισμός επιβαρύνεται από το παθητικό κάπνισμα. Η δραστηριότητα 7, που σχετίζεται με το θέμα, αξιοποιεί την διδασκαλία της επιχειρηματολογίας που έγινε στην προηγούμενη ενότητα. Έπειτα, με

τον χαρακτηρισμό του καπνίσματος ως «*ανθυγιεινής συνήθειας*», δίνεται η αφορμή για τη διδασκαλία των επιθέτων *υγιής* και *υγιεινός*, τα οποία εύκολα συγχέονται. Σχετική είναι η δραστηριότητα 8.

Στο σημείο αυτό εμφανίζεται ο πίνακας της γραμματικής, που αφορά ένα φαινόμενο το οποίο εμφανίζεται σε κάποια κείμενα της ενότητας. Πρόκειται για τη διδασκαλία του Αόριστου και του Παρατατικού των ρημάτων της Μέσης φωνής (ρήματα σε *-μαι*), η οποία γίνεται για επανάληψη και εμπέδωση. Όσον αφορά τον Αόριστο, προτείνουμε μια ομαδοποίηση των ρημάτων ως προς τις κατάληξεις τους (ομαδοποίηση η οποία στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στον χαρακτήρα του ρήματος) σε μια προσπάθεια να δώσουμε στους μαθητές κάποια στοιχεία που θα τους επιτρέψουν να θυμούνται το ποια κατάληξη παίρνει κάθε φορά ένα συγκεκριμένο ρήμα.

Πέρα από τον σχηματισμό των δυο χρόνων, μας ενδιαφέρει να κατακτήσουν οι μαθητές τη σωστή χρήση τους, δηλαδή το πότε χρησιμοποιείται ο ένας και πότε ο άλλος χρόνος. Σε όλα τα παραπάνω γίνεται εξάσκηση και εμπέδωση με τις δραστηριότητες 9-12.

Οι δραστηριότητες 13 και 14 στοχεύουν στην συνολική επανάληψη του λεξιλογίου της ενότητας και στην αξιοποίησή του σε γραπτό κείμενο.

Η ενότητα ολοκληρώνεται με το αυθεντικό κείμενο της UNICEF για τον εμβολιασμό παιδιών στον Τρίτο Κόσμο. Το κείμενο προσφέρεται για συζήτηση σχετικά με ζητήματα κοινωνικής προσφοράς και παράλληλα διδάσκει και καινούριο λεξιλόγιο που σχετίζεται με το θέμα 'υγεία'-'περίθαλψη'. Η δραστηριότητα 15 ελέγχει την κατανόηση του κειμένου, ενώ η 16 ελέγχει την κατάκτηση του νέου λεξιλογίου.

Ενότητα 5. «Τι θα γίνω όταν μεγαλώσω»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο σχετικό με την εργασία και τα επαγγέλματα.
- Να συνειδητοποιήσουν τις διαφορές στη σημασία και στη χρήση ανάμεσα στις λέξεις: *δουλειά, εργασία, επάγγελμα*.
- Να εμπεδώσουν τον σχηματισμό των επιθέτων σε *-ής, -ής, -ές*.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των παραγωγικών καταλήξεων *-άς, -τζής, -ίστας, -όρος/-τόρος* (επάγγελμα) και των *-είο, -τήριο, -άδικο/ίδικο* (χώρος όπου γίνεται κάτι).
- Να προβληματιστούν σχετικά με την επιλογή επαγγέλματος και να μάθουν να εκφράζονται σχετικά.
- Να γνωρίσουν επαγγέλματα σπάνια ή άλλα που ανήκουν σε παλαιότερες εποχές.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Τα σκίτσα με διάφορους επαγγελματίες καθώς και οι σχετικές ερωτήσεις εισάγουν τους μαθητές στο θέμα της επιλογής επαγγέλματος. Καλό είναι να προκύψει μια εκτενής συζήτηση μέσα στην τάξη, στην οποία όσο το δυνατόν περισσότεροι μαθητές να πάρουν το λόγο και να εκφράσουν προτίμηση ή απόρριψη για κάποια επαγγέλματα.

Στον σχετικό προβληματισμό θέλει να εισάγει ο εισαγωγικός διάλογος ανάμεσα στον Τζίμη και τον Δημήτρη. Τα θέματα τα οποία ο διάλογος θίγει και μπορούν επίσης να αποτελέσουν βάση για συζήτηση είναι (α) τα προσόντα που απαιτούνται για μία επιτυχημένη καριέρα, (β) τα κριτήρια βάσει των οποίων επιλέγει κάποιος το επάγγελμα που θα ακολουθήσει, ανάλογα και με τον χαρακτήρα του. Ο διάλογος επίσης αποτελεί αφορμή για την εμφάνιση των επιθέτων σε *-ής, -ής, -ές* (τριγενή και δικατάληκτα), τα οποία συνήθως εκφράζουν ιδιότητες χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, ‘δένουν’ με το θέμα της συζήτησης των παιδιών.

Με αφορμή τη συζήτηση για τα προσόντα που απαιτούνται ανάλογα με το επάγγελμα, προσφέρουμε ορισμένες λέξεις που ανήκουν σε αυτήν την ομάδα (π.χ. *γλωσσομάθεια, καλή φυσική κατάσταση, κ.α.*). Η εμπέδωση αυτών των λέξεων γίνεται με τις δραστηριότητες 1 και 2.

Στη συνέχεια, επισημαίνουμε πρώτα στον σχετικό πίνακα γραμματικής τη σχέση ανάμεσα στα ουσιαστικά σε *-εια*, τα οποία αναφέρονται σε κάποιες ιδιότητες, και τα αντίστοιχα επίθετα (π.χ. *ευγένεια - ευγενής, συνέπεια - συνεπής, κ.λπ.*). Έπειτα, προσφέρουμε το πλήρες κλιτικό παράδειγμα των επιθέτων σε *-ής, -ής, -ές*, με σκοπό να θυμίσουμε στους μαθητές την κλίση αυτών των επιθέτων, η οποία δυσκολεύει πάρα πολύ ακόμη και τους φυσικούς ομιλητές της ελληνικής στην Ελλάδα. Στο σημείο αυτό μπορούν να γίνουν όλες ή κάποιες από τις δραστηριότητες 3, 4 και 5 στις οποίες τα συγκεκριμένα επίθετα εμφανίζονται εντός και εκτός συμφραζομένων. Κάποια από τις παραπάνω δραστηριότητες μπορεί να

δοθεί ως εργασία για το σπίτι, προκειμένου να ‘αναγκαστεί’ ο μαθητής να μελετήσει και πάλι το κλιτικό παράδειγμα.

Ακολουθεί ένα κείμενο το οποίο έχει γραφτεί με σκοπό να παρουσιαστούν με τρόπο ευσύνοπτο, αλλά και με το κατάλληλο λεξιλόγιο, τα διάφορα κριτήρια με βάση τα οποία επιλέγει κανείς επάγγελμα. Εδώ αξιοποιούμε και πάλι το προσωπικό ενδιαφέρον των μαθητών μας για να τους ωθήσουμε στη συζήτηση, και κατ’ επέκταση στην καλλιέργεια του προφορικού λόγου. Σχετική με το παραπάνω κείμενο είναι η δραστηριότητα 6, η οποία όχι μόνον εμπλέκει τους μαθητές σε συζήτηση, εφόσον γίνεται ομαδικά, αλλά τους παρέχει και καινούριο λεξιλόγιο (επαγγέλματα που τυχόν δε γνωρίζουν). Στη συνέχεια, επιστρέφουμε στο Βιβλίο του Μαθητή και καλούμε τα παιδιά να επιχειρήσουν μια ομαδοποίηση των επαγγελμάτων («*Συζήτησε με τον διπλανό σου και βρείτε επαγγέλματα στα οποία ...*»), ενώ αμέσως μετά παρουσιάζεται ο όρος «*χειρωνακτικά επαγγέλματα*», τη σημασία του οποίου καλούνται οι μαθητές να εικάσουν με κάποια βοήθεια από τον/την εκπαιδευτικό.

Το επόμενο κείμενο («*Επαγγέλματα που ανήκουν πια στο παρελθόν*») έχει ως στόχο να «ξεκουράσει» τους μαθητές και να τους ταξιδέψει στην Ελλάδα των αρχών του εικοστού αιώνα και σε κάποια επαγγέλματα που σήμερα φαντάζουν γραφικά ή περίεργα. Με αυτήν την αφορμή, και αφού συζητηθεί το πώς η πρόοδος και η τεχνολογική ανάπτυξη ακύρωσαν την ανάγκη για τα συγκεκριμένα επαγγέλματα, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει συμπληρωματικά κάποιο φωτογραφικό ή αρχειακό υλικό από τα βιβλία του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. που αφορούν την Ομογένεια σε κάθε χώρα («*Λευκώματα*») ή να προτείνει στους ίδιους τους μαθητές να αναζητήσουν πληροφορίες σχετικά με τα επαγγέλματα που έκαναν οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες στη χώρα όπου ζουν.

Το κείμενο αυτό, πέρα από το ότι προσφέρει γνώσεις και μπορεί να αξιοποιηθεί το βιοματικό στοιχείο των μαθητών, αποτελεί και την αφορμή για να παρουσιαστούν ορισμένες παραγωγικές καταλήξεις που δηλώνουν επαγγέλματα, όπως οι *-άς*, *-τζής*, *-ίστας*, και *-δόρος*. Οι καταλήξεις αυτές εμφανίζονται βέβαια και σε επίθετα που δηλώνουν ιδιότητες χαρακτήρα (π.χ. *φαφλατάς*, *πλακατζής*, *τρακαδόρος*), αλλά για διδακτικούς λόγους στην ενότητα αυτή επιλέξαμε να παρουσιάσουμε μόνον την μία σημασία τους. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί στο σημείο αυτό να επισημάνει ότι οι παραγωγικές καταλήξεις *-τζής* και *-δόρος* είναι ξενικής προέλευσης (από το τουρκικό *-ci* και το ιταλικό/βενετσιάνικο *-dore* αντίστοιχα)¹ και έχουν την ίδια σημασία στις γλώσσες από τις οποίες προήλθαν. Επίσης, καλό είναι να επισημάνει ότι, κατά κανόνα, οι λέξεις που έχουν όλες τις παραπάνω καταλήξεις δεν αρμόζουν σε ένα ‘προσεγμένο’ και ‘επίσημο’ επίπεδο ύφους. Στο ίδιο πλαίσιο διδάσκονται, ή μάλλον υπενθυμίζονται, οι παραγωγικές καταλήξεις *-είο*, *-τήριο* και *-άδικο/-ίδικο* που δηλώνουν τον χώρο εργασίας. Πάλι, καλό είναι

¹ βλ. λ.χ. Νικ.Ανδριώτη *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μαν. Τριανταφυλλίδη) 3η έκδ. Θεσσαλονίκη, 1990).

να συσχετιστούν οι *-άδικο/-ίδικο* με το οικείο, ανεπίσημο ύφος μόνον.

Στη συνέχεια επιχειρούμε να διευκρινίσουμε τις διαφορές στο περιεχόμενο και στη χρήση κάποιων συγγενών νοηματικά όρων: *δουλειά, εργασία, επάγγελμα*. Αυτό προσπαθούμε να το πετύχουμε μέσα από κάποιους ορισμούς αλλά και επισημάνσεις άλλου τύπου. Ακολουθούν δυο παροιμίες που περιέχουν τη λέξη *δουλειά*. Προκειμένου να κινητοποιήσουμε κάπως τη μεταγλωσσική συνείδηση των μαθητών, τους καλούμε να βρουν κάτι αντίστοιχο στην άλλη γλώσσα τους.

Συνεχίζουμε με διδασκαλία λεξιλογίου: *ανεργία-απεργία, δημόσιος-ιδιωτικός υπάλληλος, αφεντικό – ελεύθερος επαγγελματίας*. Οι δραστηριότητες 7 –9 εμποδώνουν τις καινούριες γνώσεις αλλά αξιοποιούν και τον συνολικό προβληματισμό που αναπτύσσεται στην ενότητα αυτή.

Την ενότητα ολοκληρώνουν δύο αυθεντικά κείμενα («*Επαγγέλματα στην αρχαία Ελλάδα*» και «*Συντηρητής έργων τέχνης*») τα οποία βοηθούν τους μαθητές να διαμορφώσουν μια πιο εμπειριστατωμένη άποψη πάνω στο θέμα. Το πρώτο κείμενο έχει χαρακτήρα πληροφοριακό, καθώς αναφέρεται σε συγκεκριμένα επαγγέλματα στην κλασική αρχαιότητα. Μπορεί εδώ να (ξανα)συζητηθεί το θέμα του πώς οι ανάγκες κάθε εποχής συνδέονται με συγκεκριμένα επαγγέλματα. Με το δεύτερο κείμενο οι μαθητές γνωρίζουν ένα επάγγελμα της σύγχρονης εποχής, που συνδέεται όχι με την κάλυψη υλικών αναγκών αλλά με την αγάπη για την τέχνη και τον πολιτισμό. Μπορούν, παράλληλα, να προβληματιστούν πάνω στην επίδραση των εξωτερικών παραγόντων στις επαγγελματικές επιλογές ενός ατόμου. Και τα δύο αυτά κείμενα εντάσσονται στην κατηγορία των προαιρετικών κειμένων, και για αυτόν το λόγο τόσο αυτά όσο και οι ερωτήσεις που τα συνοδεύουν έχουν αρκετά μεγάλο βαθμό δυσκολίας.

Η τελευταία δραστηριότητα του κεφαλαίου (δραστηριότητα 10) επιτρέπει στους μαθητές να επαναλάβουν και να εμποδώσουν με παιγνιώδη τρόπο τις ονομασίες των επαγγελμάτων που συνάντησαν στην ενότητα αυτή.

Ενότητα 6. «Οι καιροί αλλάζουν!»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατακτήσουν λέξεις και φράσεις που σχετίζονται με τις έννοιες της πρόοδου, της βελτίωσης και των αντιθέτων τους (*κάνω πρόοδο, βελτιώνομαι, επιδεινώνομαι κτλ.*)
- Να εμπεδώσουν την κλίση και την χρήση της αναφορικής αντωνυμίας *ο οποίος, η οποία, το οποίο.*
- Να μάθουν τη χρήση και τη σημασία των απρόσωπων ρημάτων που παίρνουν προτασιακό συμπλήρωμα με *να* ή *ότι.*
- Να ενημερωθούν και να προβληματιστούν σχετικά με τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία άλλοτε και τώρα, κυρίως σε ό,τι αφορά στο δικαίωμα στην εκπαίδευση και την εργασία.
- Να συζητήσουν και να ανταλλάξουν απόψεις σχετικά με την ύπαρξη «*ανδρικών*» και «*γυναικείων*» επαγγελμάτων.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Τα δύο σκίτσα της εισαγωγικής σελίδας αποτελούν έναυσμα για συζήτηση γύρω από το θέμα της ενότητας, δηλαδή την θέση της γυναίκας σήμερα στην αγορά εργασίας. Ο διάλογος ανάμεσα στη Τζένη και την μητέρα της εισάγει το θέμα στην ιστορική του διάσταση. Οι απαντήσεις της Καίτης Βλαστού στην κόρη της, η οποία εκπροσωπεί τη νέα γενιά, που δεν έχει ανάλογες εμπειρίες και γνώσεις, επιτρέπουν μια σύντομη ενημέρωση των μαθητών για το πώς αντιμετωπίζονταν οι γυναίκες ακόμη και τις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, και όχι βέβαια μόνο στην Ελλάδα. Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει η δραστηριότητα 1.

Ο παραπάνω διάλογος δεν αποσκοπεί μόνο στην ενημέρωση και στην ευαισθητοποίηση των μαθητών, αλλά επιτρέπει και την παρουσίαση της ομάδας λέξεων *κάνω πρόοδο, βελτιώνομαι, καλύτερεύω* και των αντιθέτων τους, καθώς και των σχετικών ουσιαστικών, μέσα σε συμφραζόμενα με νόημα. Συστηματική διδασκαλία των λέξεων αυτών γίνεται με τις πληροφορίες του σχετικού λεξιλογικού πίνακα, ενώ η εμπέδωση τους γίνεται με τη δραστηριότητα 2 και ενδεχομένως με την δραστηριότητα 3, η οποία μπορεί να γίνει και αργότερα.

Ακολουθεί ένα μικρό κείμενο («*Να'ταν κι αλήθεια όλα αυτά!*») στο οποίο η μητέρα της Τζένης διαβάζει και σχολιάζει ένα απόσπασμα από κάποιο άρθρο σχετικά με την πρόοδο της ελληνικής κοινωνίας. Εμφανίζονται και πάλι κάποιες λέξεις και εκφράσεις που διδάχτηκαν με τον παραπάνω πίνακα, αλλά το κύριο φαινόμενο που παρουσιάζεται εδώ είναι η αναφορική αντωνυμία *ο οποίος, η οποία, το οποίο.* Ο πίνακας που ακολουθεί υπενθυμίζει στους μαθητές τον σχηματισμό της και τη χρήση της. Επισημαίνεται ότι η αντωνυμία αυτή συναντάται κυρίως στον γραπτό λόγο (αλλά και στον προφορικό, σε 'επίσημο' ή 'προσεγμένο' ύφος) και συχνά μετά από προθέσεις, ενώ τονίζεται και η σχέση της με το αναφορικό *που.* Σχετικές είναι οι δραστηριότητες 4 και 5. Ειδικά η 4, έχει διπλή στο-

χοθεσία, όπως φαίνεται και από τη διάρθρωσή της σε (α) και (β). Πρώτα ασκεί τους μαθητές στην γρήγορη ανάγνωση κειμένου με σκοπό την επισήμανση συγκεκριμένων πληροφοριών, και έπειτα στρέφει το ενδιαφέρον τους σε ένα συντακτικό φαινόμενο, την αντικατάσταση της αντωνυμίας που με την ο οποίος.

Το δεύτερο μέρος της ενότητας είναι αφιερωμένο στο θέμα των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών στην εκπαίδευση και την εργασία. Ξεκινά με ένα σύντομο αυθεντικό κείμενο από φυλλάδιο της UNICEF που έχει σκοπό να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές πάνω στο θέμα των περιορισμένων ευκαιριών των γυναικών σε διάφορες κοινωνίες ανά τον κόσμο. Ο/η εκπαιδευτικός εδώ καλείται να δημιουργήσει στην τάξη συνθήκες δημιουργικού και εποικοδομητικού διαλόγου ανάμεσα στους μαθητές.

Στη συνέχεια, οι εικόνες και οι ερωτήσεις προετοιμάζουν για την συζήτηση του θέματος των «ανδρικών» και «γυναικείων» επαγγελμάτων. Το κείμενο «Συνεργείο 'Η Χριστίνα'» έρχεται να δώσει μια άλλη ματιά στο ζήτημα, και ελπίζουμε ότι θα γίνει αφορμή για αρκετή συζήτηση μεταξύ των μαθητών. Αφού εξαντληθεί η νοηματική επεξεργασία του κειμένου, μπορεί να γίνει η δραστηριότητα 6, που αποσκοπεί στην εμπέδωση του νέου λεξιλογίου. Στο σημείο αυτό, ο/η εκπαιδευτικός επανέρχεται στο κείμενο, επισημαίνει με τη βοήθεια του πίνακα τα απρόσωπα ρήματα που παίρνουν προτασιακό συμπλήρωμα να ή ότι, και εστιάζει την προσοχή των μαθητών σε ομάδες ρημάτων με ανάλογη σύνταξη. Οι σχετικές δραστηριότητες είναι οι 7 και 8.

Με αφορμή τη συζήτηση για το αν κάποια επαγγέλματα είναι πιο κατάλληλα για άνδρες και γυναίκες περνάμε στον σχολιασμό της μικρής σχετικά συμμετοχής των γυναικών στα κοινά. Οι πληροφορίες, οι φωτογραφίες και τα σκίτσα δημιουργούν το πλαίσιο για να επισημανθεί η κυριαρχία των αντρών στον χώρο της πολιτικής, και για να συζητηθούν θέματα όπως τι φταίει για το ότι οι γυναίκες δεν ασχολούνται ενεργά με την πολιτική, τι διαφορετικό θα είχαν να προσφέρουν ή πώς θα ήταν ένας κόσμος, όπου η εξουσία θα ασκούνταν μόνο από γυναίκες.

Η ενότητα κλείνει με ένα απόσπασμα από το βιβλίο της Αλκινόης Παπαδάκη «*Το χρώμα του φεγγαριού*». Οι μαθητές εδώ έρχονται σε επαφή με ένα αυθεντικό λογοτεχνικό κείμενο στο οποίο παρουσιάζεται με έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο η ζωή των γυναικών της ελληνικής επαρχίας στα μέσα του προηγούμενου αιώνα. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αποφασίσει το αν αλλά και το πώς θα διδάξει το συγκεκριμένο κείμενο ανάλογα πάντα με το επίπεδο της τάξης. Πάντως, είτε ασχοληθεί η τάξη με το κείμενο αυτό είτε όχι, πιστεύουμε ότι το θέμα της ενότητας προσφέρεται και για αξιοποίηση της μεταναστευτικής εμπειρίας των οικογενειών των μαθητών και μπορεί να χρησιμεύσει στην υλοποίηση κάποιου μικρού project: π.χ. για το πώς ήρθαν πολλές γυναίκες στη χώρα διαμονής (βλ. 'νύφες' σε κάποιες υπερπόντιες χώρες), εάν αναγκάστηκαν να αφήσουν πίσω στην Ελλάδα τα παιδιά τους, προκειμένου να εργαστούν απερίσπαστες, και το πώς αυτό επηρέασε τις οικογενειακές σχέσεις, το πώς οι αξίες και η νοοτροπία της νέας πατρίδας ήρθε σε σύγκρουση με τις παραδοσιακές αντιλήψεις για τον ρόλο της γυναίκας κλπ.

Ενότητα 7. «Θέλω να ξέρω τα πάντα!»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να μάθουν και να εμπεδώσουν λεξιλόγιο σχετικό με τα Μ.Μ.Ε. (έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο) αλλά και τα είδη κειμένων τα οποία βρίσκουμε εκεί (π.χ. δελτίο πρόγνωσης καιρού)
- Να εμπεδώσουν και να εξασκηθούν στον σχηματισμό της Υποτακτικής της Μέσης φωνής.
- Να μάθουν να εκφράζουν προτιμήσεις και απόψεις για τον τρόπο ενημέρωσης τους.

Η ενότητα αυτή στοχεύει στην εξοικείωση των μαθητών με κειμενικά είδη που εμφανίζονται στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο, και τα οποία έχουν ιδιαίτερα γνωρίσματα ως προς τη γλώσσα αλλά και την εμφάνιση. Οι φωτογραφίες και οι ερωτήσεις στις εισαγωγικές σελίδες εισάγουν τους μαθητές στο θέμα, καθώς αυτοί καλούνται να δηλώσουν τις προτιμήσεις τους για περιοδικά, τηλεοπτικά προγράμματα κλπ. Οι όροι *Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος* επεξηγούνται σε ένα μικρό πλαίσιο λεξιλογίου ήδη στην αρχή της ενότητας.

Στον εισαγωγικό διάλογο ο Δημήτρης και η Ιφιγένεια εκφράζουν τις διαφορετικές προτιμήσεις τους ως προς τον τρόπο ενημέρωσης που επιλέγουν αλλά και ως προς τα θέματα της επικαιρότητας που τους ενδιαφέρουν. Στον διάλογο αυτό εμφανίζεται για πρώτη φορά στην ενότητα πλούσιο λεξιλόγιο σχετικό με τα περιεχόμενα των εφημερίδων και των περιοδικών, στο οποίο επανερχόμαστε στη συνέχεια. Συγκεκριμένα, τον διάλογο ακολουθούν πέντε σύντομα κείμενα, στα οποία γίνεται λόγος για τα διάφορα Μ.Μ.Ε. ξεχωριστά (εφημερίδες, περιοδικά, τηλεόραση, ραδιόφωνο, Διαδίκτυο) και στα οποία εστιάζουμε στο λεξιλόγιο. Η εμπέδωση του λεξιλογίου γίνεται με τις δραστηριότητες 1 έως 5 του Τετραδίου Δραστηριοτήτων, αλλά μπορεί να γίνει και με πιο βιωματικό τρόπο μέσα στην τάξη, εάν ο/η εκπαιδευτικός μπορέσει να φέρει στην τάξη ένα δύο φύλλα εφημερίδων από την Ελλάδα ή την παροικία και καλέσει τους μαθητές να εντοπίσουν τα τμήματα της εφημερίδας για τα οποία γίνεται λόγος. Κάποιες από τις δραστηριότητες ή κάτι διαφορετικό, που δεν περιλαμβάνεται στο Τετράδιο Δραστηριοτήτων, μπορούν να δοθούν ως εργασία για το σπίτι, προκειμένου να μελετηθεί και πάλι το καινούριο λεξιλόγιο.

Το γραμματικό φαινόμενο της ενότητας αφορά τον σχηματισμό της Υποτακτικής της Μέσης φωνής. Επιχειρήσαμε μια κατηγοριοποίηση των ρημάτων, η οποία, κατά τη γνώμη μας, βοηθά τους μαθητές να παρατηρήσουν και να συγκρατήσουν ευκολότερα τις μεταβολές στον χαρακτήρα του ρήματος ανά περίπτωση (την ίδια κατηγοριοποίηση ακολουθούμε και στις ενότητες 4 και 8, όπου γίνεται λόγος για τον Αόριστο και τον Μέλλοντα Μέσης Φωνής αντίστοιχα). Σχετικές είναι οι δραστηριότητες 6 και 7.

Η ενότητα συνεχίζεται με τον διάλογο «Υπάρχουν και τα μπουρνία» στον

οποίο εμφανίζεται κάποιο λεξιλόγιο σχετικό με την περιγραφή και την πρόγνωση των καιρικών φαινομένων. Πιο συστηματική παρουσίαση του θέματος γίνεται στις επόμενες σελίδες, όπου προσπαθήσαμε να συγκεντρώσουμε τις λέξεις ή τις φράσεις με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισής στα δελτία πρόγνωσης του καιρού. Εδώ οι μαθητές καλούνται να περιγράψουν τον καιρό στην Ελλάδα ή σε κάποια άλλη χώρα, αλλά και να κάνουν οι ίδιοι προβλέψεις σύμφωνα με στοιχεία που κάθε φορά τους δίνουμε. Οι δραστηριότητες 8, 9 και 10 βοηθούν τους μαθητές να αφομοιώσουν το σχετικό λεξιλόγιο και να εξασκηθούν στον τρόπο περιγραφής ή πρόγνωσης του καιρού.

The collage features several newspaper pages:

- TECHNEZ**: A page with the headline "ΑΠΟ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΙΣ ΑΒΟΥΤΣ" and sub-headlines like "ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΗ ΤΗΣ ΓΗΣ" and "Ο ΑΝΤΙΣΤΡΩΣ".
- Εξοπλισμός**: A page with the headline "Το μεγάλο βιολογικό πείραμα" and a photo of a woman talking on a mobile phone.
- ΚΟΣΜΟΣ**: A page with the headline "Όρα για τους νέους" and "ΟΥΚΡΑΝΙΑ. Επαναληπτικές εκλογές στις 26 Δεκεμβρίου, ωστόσο οι αποστάσεις".
- ΔΘΛΗΤΙΣΜΟΣ**: A page with the headline "Μετάλλια... καρδιάς" and sub-headline "Ευρωπαϊκό άρσης: Ένα χρυσό και ένα χάλκινο η Χρ. Ιωαννίδου".
- ΧΡΗΜΑ**: A page with the headline "Μονομά" and "ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ".
- ΑΔΩΡΗ**: A page with the headline "Με ελεύθερο ανταγωνισμό θα πέσουν οι τιμές".

Ενότητα 8. «Οικογενειακές σχέσεις»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να εμπεδώσουν τη χρήση του Απλού και του Διαρκή Μέλλοντα.
- Να εξασκηθούν στον σχηματισμό του Απλού Μέλλοντα της Μέσης φωνής.
- Να μάθουν διάφορες εκφράσεις με το ρήμα *κάνω*.
- Να εμπεδώσουν το λεξιλόγιο που αφορά δουλειές του σπιτιού (π.χ. *μαγείρεμα, ξεσκόνισμα, κλπ*).
- Να μάθουν κάποιες φράσεις που χρησιμοποιούμε, όταν θέλουμε να εκφράσουμε την αμφισβήτησή μας για τα λεγόμενα κάποιου.
- Να συνειδητοποιήσουν κάποιες από τις χρήσεις της πρόθεσης *για*.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Τα τρία σκίτσα της εισαγωγικής σελίδας έχουν σκοπό να διακρίνουν μορφές οικογενειών, κυρίως σε ό,τι αφορά τον αριθμό των παιδιών ή τη συμβίωση κάτω από την ίδια στέγη τριών γενεών. Έτσι, στο δεύτερο σκίτσο απεικονίζεται η κλασική, ‘πυρηνική’ οικογένεια, στο πρώτο μια οικογένεια με τρεις γενιές που τρώνε μαζί, ενώ στο τρίτο σκίτσο βλέπουμε μια αγροτική οικογένεια, στην οποία τα παιδιά συμμετέχουν στις δουλειές. Σκοπός μας είναι να γίνει συζήτηση στην τάξη γύρω από τις διαφορές στον τύπο των οικογενειών και στις σχέσεις των μελών της άλλοτε και τώρα.

Αμέσως μετά ακολουθεί ένα κείμενο («*Οικογενειακές στιγμές άλλοτε και τώρα*») στο οποίο η συγγραφέας σχολιάζει κάποιες καθημερινές συνήθειες μιας σύγχρονης οικογένειας. Και εδώ οι μαθητές καλούνται να τοποθετηθούν, είτε πριν είτε μετά την δραστηριότητα 1, που τους ζητά να αντιστοιχίσουν πλαγιότιτλους με παραγράφους του κειμένου. Πέρα από τη γενικότερη συζήτηση για τις οικογενειακές σχέσεις *άλλοτε και τώρα*, το κείμενο προσφέρεται για τη διδασκαλία διάφορων εκφράσεων με το ρήμα *κάνω*, οι οποίες παρουσιάζονται και στο σχετικό πλαίσιο λεξιλογίου. Σχετική είναι η δραστηριότητα 2.

Το δεύτερο κείμενο της ενότητας («*Όταν η μαμά δουλεύει*») συνδέεται νοηματικά με την ενότητα 6, που αφορούσε μεταξύ άλλων και τον ρόλο της εργαζόμενης μητέρας. Η κατανόηση του κειμένου μπορεί να ελεγχθεί και γραπτώς με τη δραστηριότητα 3. Πέρα από την αξιοποίηση του βιωματικού στοιχείου και την πρόκληση συζήτησης, το κείμενο προσφέρει τη δυνατότητα να διδάξουμε λέξεις σχετικές με τις δουλειές του σπιτιού μέσα σε ένα αυθεντικό πλαίσιο. Σχετική είναι η δραστηριότητα 4.

Το βασικό γραμματικό φαινόμενο της ενότητας είναι αφενός ο σχηματισμός του Απλού Μέλλοντα της Μέσης φωνής, και αφετέρου η εμπέδωση της διάκρισης μεταξύ στιγμιαίας και διαρκούς ρηματικής όψης στον Μέλλοντα (δηλαδή η χρήση του Απλού ή του Διαρκούς Μέλλοντα, ανεξαρτήτως φωνής). Το φαινόμενο εισάγεται μέσα από δυο διαλόγους με κοινό τίτλο «*Οικογενειακές διακοπές*». Στον πρώτο εμφανίζονται πολλοί Διαρκείς Μέλλοντες, καθώς οι γονείς συζητούν για

το τι θα κάνουν κατά τη διάρκεια των διακοπών τους κάθε μέρα, ενώ στον δεύτερο, εμφανίζονται και κάποια ρήματα στον Απλό Μέλλοντα (θα στενοχωρηθούν, θα με αφήσουν), διότι πρόκειται για κάτι που η ομιλήτρια το αντιμετωπίζει ως στιγμιαίο. Καλό είναι, είτε πριν είτε αφού διαβαστεί ο πίνακας στη σελ. 125, να γίνει συζήτηση των ρημάτων σε Μέλλοντα που εμφανίζονται στους δυο αυτούς διαλόγους. Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει τον σχηματισμό του Απλού Μέλλοντα, με βάση μια κατηγοριοποίηση των ρημάτων που πιστεύουμε ότι βοηθάει την συνειδητοποίηση και τη συγκράτηση των σχετικών καταλήξεων. Για την εμπέδωση των γραμματικών φαινομένων προσφέρονται οι δραστηριότητες 5, 6 και 7.

Ο δεύτερος διάλογος, ανάμεσα στην Ιφιγένεια και στη φίλη της, δίνει τη δυνατότητα να παρουσιαστεί μία επικοινωνιακή περίσταση που σχετίζεται με την έκφραση αμφισβήτησης για τα λεγόμενα του συνομιλητή μας, ιδιαίτερα σε οικείο και φιλικό ύφος. Ο αντίστοιχος πίνακας δίνει κάποιες σχετικές εκφράσεις, οι οποίες καλό είναι να επισημανθούν πρώτα μέσα στο κείμενο. Σχετική είναι η δραστηριότητα 8.

Στο πλαίσιο συζήτησης για τις οικογενειακές σχέσεις, ακολουθούν δύο αυθεντικά κείμενα (το πρώτο με αρκετές αλλαγές) για τις σχέσεις γονέων-παιδιών, που έχουν τον κοινό τίτλο «*Το χάσμα των γενεών*». Στο πρώτο («*Παράπονα για τη μαμά*») μία έφηβη εκφράζει τα παράπονά της για την «καταπιεστική» μητέρα της σε ένα γράμμα, ενώ στο δεύτερο («*Να ζήσουν τη ζωή τους!*») παρουσιάζονται οι απόψεις ενός πατέρα ο οποίος φαίνεται να αναγνωρίζει τις ελευθερίες που έχουν ανάγκη να έχουν τα νεαρά παιδιά. Τα κείμενα αυτά σκοπό έχουν να προκαλέσουν εκτενή συζήτηση στην τάξη, και παρέχουν το πλαίσιο για να αξιοποιήσουν οι μαθητές και το λεξιλόγιο για ιδιότητες χαρακτήρα που παρουσιάζεται στον σχετικό πίνακα («*Συνήθως οι έφηβοι θεωρούν τους γονείς τους...*»). Κατάλληλες δραστηριότητες για την εμπέδωση των επιθέτων αυτών είναι οι 10 και 11.

Στα διάφορα κείμενα της ενότητας εμφανίζονται διάφορες λειτουργίες της πρόθεσης *για*. Αυτό μας δίνει την αφορμή να αναφερθούμε σε κάποιες από αυτές στον πίνακα γραμματικής που ακολουθεί, σε μια προσπάθεια να εμπεδώσουμε τις χρήσεις της για συγκεκριμένες λειτουργίες και να αποφύγουμε λάθη που προκύπτουν από 'μεταφορά' από την άλλη γλώσσα των μαθητών μας. Η σχετική δραστηριότητα είναι η 9.

Η ενότητα ολοκληρώνεται με το προαιρετικό κείμενο «*Ορκίσου να μην το πεις!*», το οποίο προέρχεται από ένα μυθιστόρημα για παιδιά και αναφέρεται σε ένα αρκετά συχνό φαινόμενο της εποχής μας, δηλαδή την απόκτηση θετού πατέρα. Το κείμενο είναι ειδικό μέσα από τα μάτια δυο μικρών κοριτσιών και πιστεύουμε ότι προσφέρεται για συζήτηση.

Η δραστηριότητα 12 αποσκοπεί στην ελεύθερη ανάπτυξη γραπτού λόγου και λειτουργεί εμπεδωτικά για όσα διδάχτηκαν στην ενότητα, αφού οι μαθητές καλούνται να συγκρίνουν τους τύπους οικογένειας στη χώρα όπου ζουν και στην Ελλάδα, με βάση όσες πληροφορίες μπορεί να έχουν. Στόχος δεν είναι η παράθεση σωστών κοινωνιολογικών αναλύσεων αλλά η ακρίβεια και ο πλούτος στην έκφραση.

Ενότητα 9. «Σε αρμονία με τη φύση»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο σχετικό με τα απειλούμενα είδη, τη χλωρίδα και την πανίδα, τη μόλυνση και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Να μάθουν εκφράσεις με τις λέξεις *ύδωρ, πυρ* και *ήπαρ*.
- Να εμπεδώσουν την κλίση των ουδέτερων ουσιαστικών σε *-ο, -ος, -ον*.
- Να εμπεδώσουν τη χρήση των αιτιολογικών συνδέσμων *γιατί, επειδή, διότι*.
- Να μάθουν να εκφράζουν την αιτία και με εμπρόθετους προσδιορισμούς με τις προθέσεις *για, εξαιτίας, λόγω, χάρη σε* και να κατακτήσουν τη σύνταξη των δομών αυτών.
- Να εξοικειωθούν με τον προφορικό λόγο που απαιτείται σε επίσημες επικοινωνιακές περιστάσεις, όπως λ.χ. τηλεφωνική επικοινωνία με υπάλληλο σε οργανισμό ή υπηρεσία.
- Να εξοικειωθούν με τη σύνταξη επιστολής σε επίσημο ύφος προς οργανισμούς, φορείς ή υπηρεσίες.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Ο τίτλος και οι εικόνες στην εισαγωγική σελίδα της ενότητας σε συνδυασμό με τις ερωτήσεις που ακολουθούν, λειτουργούν ως αφορμή για να ξεκινήσει μια συζήτηση στην τάξη γύρω από τα ζώα. Εδώ μπορούν να διδαχτούν, εάν δεν είναι ήδη γνωστοί, οι όροι *θηλαστικά, πτηνά, ερπετά, έντομα, ψάρια και αμφίβια*. Επίσης, αναφέρονται οι όροι *παμφάγα, φυτοφάγα, σαρκοφάγα* προκειμένου για τα ζώα (εδώ μπορεί να γίνει η επισήμανση ότι οι άνθρωποι που δεν τρώνε κρέας ή γενικά προϊόντα ζωικής προέλευσης λέγονται *χορτοφάγοι*).

Το κείμενο που ακολουθεί («*Ελλάδα: ένας βοτανικός παράδεισος*») ξεκινά μια συζήτηση γύρω από την χλωρίδα κάθε περιοχής και τους παράγοντες που την επηρεάζουν, αναφερόμενο στην τεράστια ποικιλία φυτών στην Ελλάδα. Σχετική είναι η δραστηριότητα 1. Το επόμενο κείμενο («*Ενδημικά, σπάνια και απειλούμενα είδη φυτών*») διευρύνει τη συζήτηση αυτή, κάνοντας λόγο για ενδημικά και απειλούμενα φυτά. Το λεξιλόγιο αυτών των κειμένων περιέχει και λέξεις στις οποίες δεν είναι ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη σημασία (λ.χ. *βυθίσεις και αναδύσεις του εδάφους*) σε αντίθεση με τις λέξεις που αφορούν το θεματικό λεξιλόγιο (*οι κλιματικές/κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν, απειλούμενα είδη φυτών, ενδημικός, κ.α.*).

Με βάση τα δύο αυτά κείμενα υπενθυμίζουμε στους μαθητές τη χρήση και σύνταξη των αιτιολογικών συνδέσμων *γιατί, επειδή, διότι*. Το καινούριο στοιχείο της ενότητας είναι η διδασκαλία εναλλακτικών τρόπων έκφρασης της αιτίας, με εμπρόθετους προσδιορισμούς. Οι προθέσεις *για, εξαιτίας, χάρη σε* και *λόγω* εμπλουτίζουν τον λόγο των ομιλητών και είναι ιδιαίτερα χρήσιμες σε επίσημο και τυπικό ύφος λόγου, όπως αυτόν που συναντούμε σε επιστημονικά κείμενα ή άρθρα του τύπου. Καθώς η σύνταξή τους ποικίλλει, προτείνουμε τέσσερις συνολι-

κά δραστηριότητες (4-7) με τους συνδέσμους και τις προθέσεις αυτές.

Στη συνέχεια το κείμενο «*Επίσκεψη στο κέντρο 'TALA'*» μας γνωρίζει την *Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης* (Ε.Ε.Π.Φ.) και παρουσιάζει δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Το κείμενο γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας με ερωτήσεις κατανόησης και μπορεί να διευρυνθεί στο τέλος με τις εμπειρίες των μαθητών (πρβλ. ερώτηση 7). Το κείμενο προσφέρεται για τη διδασκαλία νέου θεματικού λεξιλογίου, το οποίο είναι συγκεντρωμένο στον πίνακα που ακολουθεί. Αξιοποιείται δε από τη δραστηριότητα 2, στην οποία μετατρέπονται σε γραπτό λόγο τα σχόλια των μαθητών από την συζήτηση στην τάξη για την Ε.Ε.Π.Φ. που έχει προηγηθεί. Η δραστηριότητα 3 είναι πολύ σημαντική, διότι παρουσιάζει έμμεσα ένα φαινόμενο που χαρακτηρίζει επίσης το επίσημο και τυπικό ύφος λόγου: πρόκειται για τη χρήση ουσιαστικών αντί για ρήματα (*μολύνω το περιβάλλον -> η μόλυνση του περιβάλλοντος*), ένα φαινόμενο που παρουσιάζεται πιο συστηματικά στην ενότητα 10.

Επιπλέον, το κείμενο αυτό ενδείκνυται για την εμπέδωση της σωστής κλίσης ουδέτερων ουσιαστικών σε *-ος, -ον* και *-ο*, τα οποία έχουν κάποιες ιδιομορφίες. Στον πίνακα της Γραμματικής δίνονται τα σχετικά κλιτικά παραδείγματα και ορισμένα άλλα ουσιαστικά που κλίνονται με τον ίδιο τρόπο. Ακολουθεί ένας πίνακας Λεξιλογίου, στον οποίο παρουσιάζονται εκφράσεις με τις λέξεις *ύδωρ, ήπαρ* και *πυρ*, οι οποίες συναντώνται πλέον μόνο σε κάποιες τυποποιημένες εκφράσεις. Στα παραπάνω γίνεται εξάσκηση/εμπέδωση με τις δραστηριότητες 8-10.

Ο διάλογος που ακολουθεί («*Δίψα για μάθηση*») φέρνει τους μαθητές σε επαφή με την προφορική γλώσσα των νέων και δίνει την αφορμή να γνωρίσουν ορισμένες περιβαλλοντικές οργανώσεις και να συζητήσουν για αυτές. Επιπλέον δίνει την ευκαιρία για την υλοποίηση ομαδικών εργασιών και την αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο. Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει η δραστηριότητα 11, στην οποία οι μαθητές καλούνται να διαβάσουν μια αίτηση εγγραφής σε περιβαλλοντική οργάνωση, να την κατανοήσουν και να συμπληρώσουν σωστά τα ατομικά τους στοιχεία. Ενδέχεται όμως η δραστηριότητα αυτή να γίνει και αργότερα.

Ο διάλογος «*Οι φίλοι μας δραστηριοποιούνται*» λειτουργεί ως έναυσμα για να πραγματευτούμε ορισμένες σχετικές λεκτικές πράξεις: (α) πώς ζητώ πληροφορίες (προφορικά και γραπτά) από μια υπηρεσία ή έναν οργανισμό και (β) πώς συντάσσω μια επίσημη επιστολή. Με τη βοήθεια των φράσεων που δίνονται στα σχετικά πλαίσια οι μαθητές καλούνται να παίξουν τηλεφωνικούς διαλόγους για να εξοικειωθούν με την περίσταση αυτή. Τέλος, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να ασκηθούν στη σύνταξη μιας επιστολής με παρόμοιο θέμα και σκοπό μέσα από τη δραστηριότητα 12.

Οι επόμενες δύο σελίδες θα πρέπει να αντιμετωπιστούν ως ένα ενιαίο τμήμα. Στο πρώτο μέρος («*Οι περιβαλλοντικές ανησυχίες συνεχίζονται*»), μέσα από τον διάλογο των ηρώων μας επαναφέρεται η έννοια 'απειλούμενο είδος', συνδέεται με τις προηγούμενες αναζητήσεις στο Διαδίκτυο και οι μαθητές μπαίνουν σε ένα κλίμα αναζήτησης. Στο δεύτερο μέρος («*Απειλούμενα είδη: ας γνωρίσουμε μερικά*») οι μαθητές καλούνται να διαβάσουν και να αποκωδικοποιήσουν τις σημειώ-

σεις των παιδιών και να παρουσιάσουν αρχικά προφορικά και στη συνέχεια γραπτά (δραστηριότητα 13 στο Τετράδιο Δραστηριοτήτων) μέσα σε λίγες προτάσεις τα απειλούμενα ζώα του πίνακα, σύμφωνα με το παράδειγμα. Το λεξιλόγιο στον πίνακα των απειλούμενων ζώων είναι πλούσιο, αλλά δε χρειάζεται να επιμείνει ιδιαίτερα ο/η εκπαιδευτικός. Αρκεί να γίνουν κατανοητές οι πληροφορίες του πίνακα, και από εκεί και πέρα οι ανάγκες και οι γνώσεις των μαθητών θα καθορίσουν την έμφαση που θα δώσει.

Για την εμπέδωση του λεξιλογίου της ενότητας υπάρχουν στο Τετράδιο Δραστηριοτήτων δύο σχετικές ανακεφαλαιωτικές δραστηριότητες, οι 14 και 15, οι οποίες μπορούν να υλοποιηθούν με την ολοκλήρωση της ενότητας. Η ενότητα ολοκληρώνεται με το προαιρετικό κείμενο «Ο Ψαροχαφτούλης γνωρίζει τον γυπαετό» το οποίο συνοδεύεται από δραστηριότητες κατανόησης κειμένου, καθώς και δραστηριότητες καλλιέργειας του γραπτού και προφορικού λόγου (δραστηριότητες 16-18).

Ενότητα 10. «Σώστε το περιβάλλον!»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο σχετικό με τη μόλυνση και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Να εμπεδώσουν τον σχηματισμό των ρημάτων της Μέσης φωνής στον Ενεστώτα, τον Αόριστο, τον Μέλλοντα, την Υποτακτική και την απλή Προστακτική.
- Να μάθουν να εκφράζονται γύρω από περιβαλλοντικά προβλήματα.
- Να θυμηθούν εκφράσεις με τις οποίες εκφράζουμε συμφωνία ή διαφωνία με κάποιον, καθώς και εκφράσεις με τις οποίες ζητούμε τη γνώμη κάποιου.
- Να καλλιεργήσουν τον γραπτό λόγο μέσα από συνεργατικές δραστηριότητες.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Ο τίτλος και οι εικόνες στην εισαγωγική σελίδα της ενότητας, σε συνδυασμό με τις ερωτήσεις που ακολουθούν, λειτουργούν ως αφορμή για να ξεκινήσει μια συζήτηση στην τάξη γύρω από το θέμα της μόλυνσης του περιβάλλοντος και της παρέμβασης του ανθρώπου στη φύση. Στο σημείο αυτό ο/η εκπαιδευτικός καλείται να διερευνήσει κατά πόσο οι μαθητές γνωρίζουν κάποιο από το θεματικό λεξιλόγιο της ενότητας και να διδάξει ένα μέρος του, π.χ. *όξινη βροχή, νέφος, πετρελαιοκηλίδα*, κτλ. Η δραστηριότητα 10, που αποσκοπεί στον έλεγχο της κατανόησης του καινούριου λεξιλογίου και προτείνεται για το τέλος της ενότητας, μπορεί εναλλακτικά να χρησιμοποιηθεί στην αρχή προκειμένου να διδαχτούν κάποιες καινούριες λέξεις.

Η ενότητα ξεκινάει με το κείμενο *«Το περιβάλλον απειλείται!»*, το οποίο μας συνδέει με την προηγούμενη ενότητα, αφού αναφέρεται σε φυλλάδιο που υποτίθεται ότι βρήκαν οι ήρωές μας στο κέντρο «ΓΑΙΑ». Το φυλλάδιο και ο διάλογος που ακολουθεί είναι η αφορμή για να σχολιαστεί η γλώσσα που χρησιμοποιείται σε γραπτά κείμενα με απαιτήσεις (επιστημονικού ή ακαδημαϊκού ύφους). Σε αυτό το είδος κειμένου εμφανίζονται πολύ συχνά ονομαστικές φράσεις οι οποίες συμπυκνώνουν νοήματα που αλλιώς εκφέρονται με ρηματικές φράσεις, π.χ. *η μόλυνση του περιβάλλοντος* <-> *ο άνθρωπος μολύνει το περιβάλλον, η αύξηση της θερμοκρασίας* <-> *η θερμοκρασία αυξάνεται/αυξήθηκε...κ.ο.κ.* Σχετική με το φαινόμενο αυτό είναι η δραστηριότητα 7, στην οποία οι μαθητές καλούνται να απλοποιήσουν τη γλώσσα του φυλλαδίου μετατρέποντας τα ουσιαστικά σε ρήματα και αλλάζοντας τη σύνταξη των προτάσεων.

Το επόμενο κείμενο (*«Το φαινόμενο του θερμοκηπίου»*) εισάγει τους μαθητές στην προβληματική του φαινομένου του θερμοκηπίου, και τις συνέπειες που έχει για τη Γη και τη ζωή του ανθρώπου στον πλανήτη μας. Η κατανόηση του κειμένου ελέγχεται προφορικά με τις ερωτήσεις στο Βιβλίο του Μαθητή, αλλά και γραπτά με τη δραστηριότητα 1.

Ακολουθεί η παρουσίαση του γραμματικού φαινομένου της ενότητας. Με αφορμή τα πολλά ρήματα σε Μέση φωνή που παρουσιάζονται σε γραπτά κείμενα

επίσημου ύφους, μας δίνεται η δυνατότητα να κάνουμε επανάληψη στην κλίση των ρημάτων της Μέσης φωνής στον Ενεστώτα, τον Αόριστο, τον Μέλλοντα, την Υποτακτική και την (απλή) Προστακτική. Τα ρήματα της Μέσης φωνής έχουν γίνει αντικείμενο διδασκαλίας και σε προηγούμενες ενότητες του τεύχους αυτού (στις 4, 7 και 8 συγκεκριμένα). Η εμπέδωση του σχηματισμού των ρημάτων γίνεται με τις δραστηριότητες 2 ως 6.

Στο επόμενο τμήμα της ενότητας («*Ανακύκλωση για ένα καθαρό περιβάλλον*») γίνεται συζήτηση γύρω από το θέμα της ανακύκλωσης, με διάφορα συνθήματα, μικρά κείμενα και σχετικό διάλογο. Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει και η δραστηριότητα 8 στο Τετράδιο Δραστηριοτήτων. Σχετικά είναι και τα κείμενα «*Γιατί να πούμε 'ΝΑΙ' στην ανακύκλωση*» και «*Διαχωρισμός σκουπιδιών*», στα οποία παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα της ανακύκλωσης καθώς και ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να εφαρμοστεί. Θεωρούμε ότι οι μαθητές θα είναι πιθανότατα εξοικειωμένοι με τη διαδικασία της ανακύκλωσης και οι εμπειρίες τους θα βοηθήσουν να εξελιχθεί η σχετική συζήτηση μέσα στην τάξη, πάντα με στόχο την χρήση του καινούριου λεξιλογίου και την εμπέδωσή του. Η δραστηριότητα 9 στοχεύει πράγματι στην καλλιέργεια του προφορικού λόγου με αφορμή το θέμα της ανακύκλωσης. Προσφέρει επίσης τη δυνατότητα για επανάληψη των εκφράσεων με τις οποίες εκφράζουμε συμφωνία ή διαφωνία, αλλά και ζητούμε τη γνώμη κάποιου για ένα θέμα.

Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει η δραστηριότητα 10, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, ανακεφαλαιώνει το λεξιλόγιο της ενότητας.

Με το κείμενο «*Από πού έρχεται το νερό;*» οι μαθητές έρχονται σε επαφή με ένα κλασικό έργο της νεοελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, τα «*Ψηλά Βουνά*» του Ζαχαρία Παπαντωνίου. Το συγκεκριμένο απόσπασμα πραγματεύεται την σημασία του νερού αλλά και του δάσους, και τις καταστροφικές συνέπειες που μπορεί να έχει η αποψίλωση των δασών.

Οι δύο ομαδικές δραστηριότητες (11 και 13) στοχεύουν στην αξιοποίηση του λεξιλογίου της ενότητας μέσα από την γραπτή καταγραφή των ιδεών των μαθητών, καθώς και στην καλλιέργεια της συνεργατικής μάθησης.

Η ενότητα ολοκληρώνεται με έναν μύθο των Αβοριγίνων από την Αυστραλία. Η διδασκαλία του κειμένου είναι προαιρετική. Συνοδεύεται από ερωτήσεις κατανόησης κειμένου και μια γραπτή δραστηριότητα στο Τετράδιο Δραστηριοτήτων (δραστηριότητα 12). Ο μύθος δίνει αφορμή να μιλήσουν οι μαθητές και για άλλους μύθους που γνωρίζουν σχετικά με τη δημιουργία του κόσμου ή για διάφορα φυσικά φαινόμενα.

Ενότητα 11. «Εξερευνώντας το διάστημα»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο σχετικό με το Διάστημα και τη μελέτη του.
- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο της ίδιας οικογένειας: *άστρο, αστέρι, σταρ*
- Να εμπεδώσουν την παραγωγή των ουσιαστικών σε *-ότητα* και *-ύτητα* από επίθετα σε *-ός* και *-ύς* αντίστοιχα.
- Να εμπεδώσουν τη δομή *Αν + Παρατατικός, θα + Παρατατικός* για την έκφραση του μη πραγματικού (υποθετικός λόγος)
- Να κατακτήσουν νέο λεξιλόγιο για την έκφραση γνώμης (π.χ. *υποστηρίζω ότι, εκφράζω την άποψη ότι*) και να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά ύφους μεταξύ λέξεων όπως *λέω* vs *υποστηρίζω/ισχυρίζομαι, καταλαβαίνω* vs *αντιλαμβάνομαι* κτλ.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Ο τίτλος και η εικόνα των πλανητών στην εισαγωγική σελίδα της ενότητας σε συνδυασμό με τις ερωτήσεις που ακολουθούν, λειτουργούν ως αφορμή για να ξεκινήσει μια συζήτηση στην τάξη γύρω από το θέμα του Διαστήματος και της μελέτης του. Στο σημείο αυτό, και με τη βοήθεια της δραστηριότητας 1, μπορεί να γίνει επανάληψη ή διδασκαλία των ονομάτων των πλανητών στα ελληνικά (θεωρούμε πολύ πιθανό να γνωρίζουν οι μαθητές τα ονόματα των πλανητών στην άλλη τους γλώσσα και αυτή η γνώση θα χρησιμεύσει ως βάση).

Την διεύρυνση της συζήτησης στην τάξη βοηθά το κείμενο «*Ξέρετε ότι...*» το οποίο δίνει πληροφοριακά στοιχεία για το Διάστημα στους μαθητές.

Ακολουθούν κείμενα («*Το σύμπαν από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα: Μικρό ιστορικό*» και «*Αστρολογία ή αστρονομία;*») τα οποία είναι αποσπάσματα από εκλαϊκευμένα επιστημονικά έργα και εισάγουν σχετικό με την ενότητα λεξιλόγιο. Οι δραστηριότητες 2 και 3 ελέγχουν την κατανόησή τους, ενώ, εάν υπάρχει ενδιαφέρον από την πλευρά των μαθητών, μπορούν να κάνουν ομαδικές εργασίες στις οποίες θα συγκεντρώσουν πληροφορίες γύρω από τη σχέση των αρχαίων πολιτισμών με την αστρονομία, γύρω από τον Αρίσταρχο τον Σάμιο, τον Κοπέρνικο ή άλλους επιστήμονες που ασχολήθηκαν με το Διάστημα και παρουσιάζοντάς τις, στα ελληνικά βεβαίως.

Τα κείμενα αυτά προσφέρονται και για ένα άλλο σημαντικό σκοπό. Λόγω του ύφους τους περιλαμβάνουν ρήματα τα οποία εκφράζουν γνώμη, άποψη κλπ και τα οποία ανήκουν σε ένα υψηλότερο επίπεδο ύφους από τα *λέω* ή *νομίζω*. Το σχετικό θέμα παρουσιάζεται στο πλαίσιο του λεξιλογίου που ακολουθεί, και στο οποίο γίνεται προσπάθεια με τις σχετικές επισημάνσεις και παραινέσεις προς τους μαθητές για μεταγλωσσικά σχόλια («*Ποιο ρήμα νομίζεις ότι είναι το πιο συνηθισμένο και ποιο το πιο επίσημο;*») να καλλιεργηθεί η γλωσσική συνειδητότητα στους μαθητές σχετικά με τα ρήματα αυτά. Παράλληλα, εκτός από τα ρήματα που εκφράζουν γνώμη, το θέμα της διαφοράς ύφους παρουσιάζεται και σε σχέση με

άλλες κατηγορίες ρημάτων, π.χ. *βλέπω/ παρατηρώ, καταλαβαίνω/ αντιλαμβάνομαι* κλπ. Σχετική με όλα αυτά είναι η δραστηριότητα 4.

Με το κείμενο που ακολουθεί («*Αστρονομία και μυθολογία*») παρουσιάζεται η σχέση αστρονομίας και μυθολογίας και δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να εξοικειωθούν με το σχετικό λεξιλόγιο μέσα από ευρετικές διαδικασίες, αφού καλούνται να διαβάσουν τα κείμενα, να τα κατανοήσουν και να αντιστοιχίσουν τίτλους με περιεχόμενο. Σχετικές είναι οι δραστηριότητες 5 και 6. Η τελευταία μάλιστα προσφέρεται για εργασία στο σπίτι, ενδεχομένως και ομαδική.

Με αφορμή τα κείμενα της ενότητας διδάσκουμε λέξεις της ίδιας οικογένειας όπως είναι οι: *άστρο, αστέρι, σταρ*. Σχετική είναι η δραστηριότητα 7.

Επιπλέον, με αφορμή τη συζήτηση για το πόσο αφιλόξενοι για τα ανθρώπινα όντα είναι οι υπόλοιποι πλανήτες του ηλιακού μας συστήματος, εισάγεται το θέμα της υπόθεσης του μη πραγματικού. Στο πλαίσιο της Γραμματικής υπενθυμίζεται στους μαθητές το πώς σχηματίζεται η σχετική δομή (προτιμούμε το «*αν + Παρατατικός, θα + Παρατατικός*», αντί του όρου *Δυνητική Οριστική*, γιατί θεωρούμε ότι ο όρος αυτός δεν είναι κατανοητός και σημασιολογικά διαφανής). Το γραμματικό αυτό φαινόμενο εμπεδώνεται με δραστηριότητες όπως οι 8 και 9, στις οποίες ο μαθητής καλείται να χρησιμοποιήσει αυτή τη δομή μέσα σε ένα διασκεδαστικό πλαίσιο.

Ακολουθεί το κείμενο «*Ο ήλιος, το μαύρισμα και τα μάτια μας*», το οποίο αποτελεί συνδυασμό διαλόγου και πληροφοριακού κειμένου (μέσα στο κίτρινο πλαίσιο). Το κείμενο αυτό, προσφέρεται, λόγω του ακαδημαϊκού ύφους του, για να παρουσιαστεί/ να υπενθυμιστεί το φαινόμενο της παραγωγής θηλυκών ουσιαστικών σε *-ύτητα* και *-ότητα* από επίθετα σε *-ύς* και *-ός* αντίστοιχα. Το ζήτημα αυτό αφορούν οι δραστηριότητες 10 και 11, ενώ η δραστηριότητα 12 ανακεφαλαιώνει σύντομα ένα μέρος του θεματικού λεξιλογίου.

Η ενότητα ολοκληρώνεται με ένα απόσπασμα («*Η μικρή ρόδα*») από το λογοτεχνικό έργο του Ισαάκ Ασίμωφ, *Οι άγγελοι του διαστήματος*, το οποίο συνοδεύεται από δραστηριότητες επεξεργασίας του κειμένου (δραστηριότητες 13 και 14). Η διδασκαλία του κειμένου είναι προαιρετική, νομίζουμε όμως ότι θα αποτελέσει ένα ενδιαφέρον ανάγνωσμα για τους μαθητές, θα κινητοποιήσει τη φαντασία τους και θα οδηγήσει σε συζήτηση.

Τέλος, η δραστηριότητα 15 καλεί τους μαθητές να συνεργαστούν, να συζητήσουν, να συναποφασίσουν και να κρατήσουν σημειώσεις τις οποίες θα ανακοινώσουν με την ολοκλήρωση της ομαδικής εργασίας στην υπόλοιπη τάξη.

Ενότητα 12. «Αμάν αυτοί οι υπολογιστές!»

Διδακτικοί στόχοι:

Στόχοι της ενότητας αυτής είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο σχετικό με τους Η/Υ, τη χρήση τους καθώς και το Διαδίκτυο.
- Να κατακτήσουν λεξιλόγιο σχετικό με την τεχνολογία και τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας.
- Να κατακτήσουν τη σημασία των προθημάτων *αντι-, συν-, τηλε-, εν-, δυσ-, προ-* και να μάθουν κάποιες λέξεις που παράγονται με αυτά τα προθήματα.
- Να εξοικειωθούν με επικοινωνιακές περιστάσεις όπου καλούνται να χρησιμοποιήσουν διάφορα μέσα για την επικοινωνία τους (τηλέφωνο, γράμμα, e-mail, SMS, φαξ) με φίλους και αγνώστους.
- Να καλλιεργήσουν με ποικίλες δραστηριότητες τον προφορικό λόγο.

Δομή της ενότητας και διδακτικές οδηγίες

Ο τίτλος και οι φωτογραφίες με εξαρτήματα και αντικείμενα σχετικά με τον υπολογιστή λειτουργούν ως αφορμή για να ξεκινήσει μια συζήτηση στην τάξη γύρω από το θέμα των υπολογιστών. Το αρχικό αυτό λεξιλόγιο εμπεδώνεται με τη δραστηριότητα 12, η οποία μπορεί να γίνει είτε με την ολοκλήρωση της ενότητας είτε μετά το εισαγωγικό κομμάτι της.

Με το κείμενο «*Διαδίκτυο: μια πόρτα στον κόσμο*» εστιάζουμε στο Διαδίκτυο ως ένα σύγχρονο μέσο επικοινωνίας, καθώς και στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Η δραστηριότητα 1 ελέγχει την κατανόηση του κειμένου. Το πλαίσιο λεξιλογίου που συνδέεται με το κείμενο παρέχει σχετικό λεξιλόγιο, το οποίο εμπεδώνεται με τη δραστηριότητα 2.

Ο διάλογος που ακολουθεί («*Ο υπολογιστής κάνει τα πάντα*») λειτουργεί ως έναυσμα για να σκεφτούν και να εκφραστούν προφορικά οι μαθητές για τη χρησιμότητα του υπολογιστή. Στη συνέχεια καλούνται με βάση κάποιες τυποποιημένες εκφράσεις («*(δεν) μπορώ/είς/εί κανείς να...*») να μιλήσουν για τις δραστηριότητες στις οποίες μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο υπολογιστής.

Το κείμενο «*Ένα αναπάντεχο δώρο*» παρουσιάζει με χιούμορ το πώς αντιμετώπιζονταν οι υπολογιστές πριν από μερικά χρόνια, όταν η χρήση τους δεν ήταν τόσο διαδεδομένη στην Ελλάδα. Η κατανόηση του κειμένου και του λεξιλογίου του ελέγχεται με τις δραστηριότητες 3 ως 5. Επιπλέον, το κείμενο εισάγει το θέμα της χρήσης ειδικού (και μάλιστα αγγλικού) λεξιλογίου όχι μόνο για τα εξαρτήματα του υπολογιστή αλλά και για τις ενέργειες που κάνουμε με αυτόν (*κάνω save* ή *‘σώζω’* ένα αρχείο, το *manual* ή το *εγχειρίδιο χρήσης κ.ο.κ.*). Το θέμα παρουσιάζεται πιο συστηματικά στο σχετικό πλαίσιο λεξιλογίου. Η ερώτηση «*Γιατί νομίζεις ότι χρησιμοποιούνται τόσες αγγλικές λέξεις, όταν συζητάμε αυτό το θέμα;*» έχει στόχο τη συζήτηση στην τάξη γύρω από το θέμα, καθώς και την καλλιέργεια μεταγλωσσικής σκέψης. Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει η δραστηριότητα 6, η οποία στοχεύει στην αξιοποίηση της φαντασίας των μαθητών για την καλλιέργεια του

γραπτού λόγου.

Ακολουθεί ένα τμήμα της ενότητας, στο οποίο στην ουσία οι μαθητές ασκούνται στην προφορική έκφραση. Στο κομμάτι με τίτλο «*Μέσα επικοινωνίας*», καταρχήν παρουσιάζεται καινούριο λεξιλόγιο (μέσα επικοινωνίας και νέες τεχνολογίες) και οι μαθητές εξασκούνται σε αυτό σχηματίζοντας απλές προτάσεις με επιρροήματα συχνότητας.

Στο κομμάτι με τίτλο «*Χαμένος στο Διαδίκτυο*», το σκίτσο και οι ερωτήσεις οδηγούν τους μαθητές να συζητήσουν να εκφέρουν προσωπικές απόψεις σχετικά με την χρήση ή την κατάχρηση των υπολογιστών και του Διαδικτύου.

Ακολουθεί ένα κείμενο από άρθρο εφημερίδας («*Να πάρω κινητό στο παιδί μου;*»), στο οποίο τίθεται ένα παραπλήσιο κοινωνικό ζήτημα, συγκεκριμένα η χρήση κινητών τηλεφώνων από μικρά παιδιά. Πέρα από το ότι το κείμενο ενδείκνυται για συζήτηση στην τάξη και περιέχει κάποιες ενδιαφέρουσες μεταφορές (βλ. δραστηριότητα 7 για την επεξεργασία του), λειτουργεί επίσης ως έναυσμα για τη διδασκαλία ορισμένων προθημάτων. Τα προθήματα που επιλέξαμε να διδάξουμε στην ενότητα αυτή είναι τα *αντι-*, *συν-*, *τηλε-*, *εν-*, *δυσ-*, *προ-*. Στον σχετικό πίνακα δίνονται κάποιες από τις σημασίες τους (ορισμένα έχουν περισσότερες από μία ή δυο, αλλά δε θεωρήσαμε σκόπιμο να επεκταθούμε περισσότερο), και επιστούμε την προσοχή των μαθητών στο *συν-* και τις ορθογραφικές αλλαγές που υφίσταται το *-ν* πριν από διάφορες κατηγορίες συμφώνων. Στα προθήματα γίνεται εξάσκηση / εμπέδωση με τις δραστηριότητες 8 ως 11.

Συμπληρωματικά θα μπορούσε ο/η εκπαιδευτικός να πει στους μαθητές ότι τα προθήματα στα Αρχαία Ελληνικά ήταν προθέσεις, οι περισσότερες από τις οποίες όμως σήμερα δεν εμφανίζονται ως ανεξάρτητες. Επίσης θα μπορούσε να ζητήσει από τους μαθητές να σκεφτούν αντίστοιχα προθήματα στη γλώσσα της χώρας που ζουν (π.χ. *ex-*, *intra-*, *com-*, *counter-* κ.ο.κ), ώστε να προκύψει μια συζήτηση με μεταγλωσσικό επίπεδο που θα αξιοποιεί τη διγλωσσία των μαθητών.

Ακολουθεί ένα κείμενο («*Ευτυχώς υπάρχει και ο τηλεφωνητής*») με θέμα τα μηνύματα που αφήνουμε σε αυτόματο τηλεφωνητή. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερο είδος λόγου, που απαιτεί περιεκτική απόδοση του μηνύματος και ποικίλει σε επισημότητα ή οικειότητα ανάλογα με τη σχέση μεταξύ πομπού και δέκτη. Για εξάσκηση καλούνται οι μαθητές να 'αφήσουν' προφορικά μηνύματα στον τηλεφωνητή, ενώ στη δραστηριότητα 15 καταγράφουν κάποια από αυτά για καλύτερη εμπέδωση του λεξιλογίου. Επίσης, στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει και η δραστηριότητα 13, η οποία ανακεφαλαιώνει τον τρόπο έκφρασης στα διάφορα μέσα επικοινωνίας.

Το κομμάτι της ενότητας με τίτλο «*Η επικοινωνία παλιά και σήμερα*» στοχεύει στην καλλιέργεια του προφορικού λόγου των μαθητών με βάση την περιγραφή των σκίτσων που δείχνουν διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας. Η προφορική αυτή δραστηριότητα θα μπορούσε προαιρετικά να συμπληρωθεί και με την παραγωγή ενός σχετικού κειμένου.

Προαιρετικά μπορεί να ασχοληθεί ο εκπαιδευτικός με την ιστορία από κόμικς που δίνεται στη συνέχεια. Επίσης προαιρετική αλλά πολύ χρήσιμη είναι η

επεξεργασία του κειμένου «*Συμβουλές για μικρούς surfers*». Πρόκειται για απόσπασμα από έναν Δεκάλογο για μικρούς surfers, ο οποίος υπάρχει στο Διαδίκτυο και τους συμβουλεύει για το τι θα πρέπει να προσέχει ένας νέος που πλοηγείται στο Διαδίκτυο. Η επεξεργασία γίνεται μέσα από προφορικές ερωτήσεις στο Βιβλίο του Μαθητή.

Ανακεφαλιώνοντας, η δραστηριότητα 14 ελέγχει την εμπέδωση του νέου λεξιλογίου μέσα από την κατανόηση φράσεων και τη λογική σύνδεση τους, ενώ η δραστηριότητα 16 θέτει τους μαθητές σε μια κατάσταση ευρετικής μάθησης. Τους παρέχονται τα δεδομένα και καλούνται να συνταιριάξουν πληροφορίες κατά την κρίση τους.

**«ΒΗΜΑΤΑ ΜΠΡΟΣΤΑ 2»
ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ**

ΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Ενότητα 1

- 1) 1. Σωστό 2. Λάθος 3. Σωστό
- 2) Β
- 3) αντικατοπτρίζω- καθρεπτίζω, προφυλάσσω-προστατεύω, εξελίσσομαι-προοδεύω, διαδίδομαι-εξαπλώνομαι, εργάζομαι-δουλεύω
- 4) 1β, 2γ, 3α, 4γ, 5β, 6β
- 8) 1. μοντελίστ 2. περιοδικά 3. τελευταία λέξη 4. ακολουθούν 5. εκτός
- 9) 1β, 2α, 3α, 4γ, 5α
- 11) 1. πότισμα 2. βάψιμο 3. ξεπάγωμα, μαγείρεμα 4. καθάρισμα
5. άπλωμα 6. στρώσιμο
- 12) 1. βάψιμο, καθάρισμα 2. κόντεμα, στένεμα 3. βράσιμο 4. φάρδεμα, μάκρεμα
5. πλύσιμο, ξεσκόνισμα, σκούπισμα, σφονγγάρισμα 6. δυνάμωμα
- 14) 1α, 2β, 3β, 4γ

Ενότητα 2

- 2) 1γ/1ε/1στ 2α/2γ/2στ 3δ 4ε 5β
- 4) ξύλινη 2. γυάλινο 3. δερμάτινες 4. αλουμινένια, γυάλινα 5. πέτρινο
- 6) 1. οικοδεσπότες 2. ενοίκιο 3. σπιτονοικοκυρά 4. οικόπεδο 5. ένοικος
- 7) 1. μικρότερη 2. ψηλότερη 3. το γρηγορότερο 4. η καλύτερη, λιγότερες
5. ο μεγαλύτερος 6. επιμελέστεροι 7. ακριβής/ακριβέστατος
- 8) 1γ 2γ 3β 4α 5α 6γ
- 9) 1β 2β 3β 4γ 5β 6γ7β

Ενότητα 3

- 1) Κείμενο Α: με ενοχλεί, πληκτικά, αναγκαστικά, κοντινότερη
 Κείμενο Β: ήμουν στο τιμόνι, σπάνια, δεν είχαμε διάθεση, συναντιόμασταν
- 4) 1. πρώτα απ' όλα, έπειτα 2. Αντίθετα
 3. Από τη μια, από την άλλη όμως 4. επειδή, από την άλλη όμως
- 6)

	<i>Ο Umaro</i>	<i>τα άλλα παιδιά του Φριτάουν</i>
<i>Οικογένεια</i>	3 παιδιά	8 παιδιά κατά μέσο όρο
<i>Κατοικία</i>	Σπίτι από λάσπη με λαμαρινένια στέγη	-----
<i>Ζώα</i>	Δεν έχει	Τα περισσότερα δεν έχουν
<i>Γη</i>	Δεν έχει	Περιορισμένη έκταση γης με ρύζι
<i>Σχολείο</i>	Πηγαίνει στο σχολείο	Δεν πηγαίνουν στο σχολείο
<i>Νοσοκομείο</i>	Είναι 5 χλμ μακριά από το σπίτι του	Ένα νοσοκομείο σε κακή κατάσταση μακριά από τα σπίτια τους

- 8) 1. Κάθε χρόνο αυξάνεται ο πληθυσμός των πόλεων, ενώ αντίστοιχα ελαττώνεται ο πληθυσμός των χωριών.
 2. Τα τελευταία χρόνια αυξήθηκε το ποσοστό της ανεργίας.
 3. Η αστυνομία έλαβε αυστηρά μέτρα για να μειωθούν τα ατυχήματα στις εθνικές οδούς.
 4. Το Σαββατοκύριακο θα πέσει η θερμοκρασία.
 5. Στις μέρες μας ανέβηκε το επίπεδο μόρφωσης των γυναικών σε σύγκριση με 100 χρόνια πριν.
- 9) 1. εργασίας 2. του μισθού 3. του πληθυσμού 4. της ανεργίας
 5. των υλικών αγαθών
- 10) 1. αυξήθηκε 2. αυξήσαμε 3. μείωση 4. θα αυξηθεί 5. ανέβηκε
- 11) Προχωρήστε εκατό μέτρα ώσπου να βγείτε στον κεντρικό. Στρίψτε δεξιά και προχωρήστε ευθεία μέχρι να συναντήσετε μια πλατεία. Διασχίστε την πλατεία και στα πενήντα μέτρα θα δείτε το σταθμό απέναντί σας.
- 14) 1α 2β 3γ

Επαναληπτικές Ασκήσεις ενοτήτων 1-3

- 2) 1. στη μόδα/της μόδας 2. είναι στη μόδα
3. μοντέλων, επιδείξεις μόδας, περιοδικά μόδας
- 3) 1. το πλύσιμο, το μαγείρεμα, το σφουγγάρισμα
2. το καθάρισμα, το ξεσκόνισμα, το κόψιμο
3. μαστορέματα, το σκάλισμα, το φύτεμα
- 4) 1. ποδιά 2. στολή 3. γυμναστικής 4. χάσω 5. διατηρήσω
- 5) 1. ψυγείο 2. κρεβάτι 3. γραφείο 4. βίλα 5. υπόγειο
- 6) ξύλινη, αλουμινένιο, σιδερένια, πλαστικό, δερμάτινος, ασημένια
- 7) 1. ενοίκων, πολυκατοικίας 2. σπιτονοικοκύρης, ενοικίου 3. κατοικούν
- 8) ενοικιάζεται, ενιαίο, υπνοδωμάτια, αυτόνομη, θερμοσίφωνα, ενοίκιο
- 9) 1. Ο σπιτονοικοκύρης μας είναι ο πιο περίεργος άνθρωπος που έχω γνωρίσει.
2. Οι περισσότεροι άνθρωποι των πόλεων ζουν σε διαμερίσματα.
3. Χτες ήταν η πιο ενδιαφέρουσα μέρα της ζωής μου.
4. Ο ουρανοξύστης είναι το πιο εντυπωσιακό κτήριο στην πόλη.
- 10) 1. πολύ 2. πολλούς 3. πολλές 4. πολλά
- 11) 1. αύξηση 2. ελάχιστα 3. μικραίνει 4. υψηλό 5. αύξηση
- 12) 1. εθνική οδός 2. πεζόδρομος 3. λεωφόρος 4. πάροδος 5. επαρχιακός δρόμος

Ενότητα 4

- 1) 2. μικροβιολόγος 3. χειρουργός 4. οδοντίατρος 5. παιδίατρος
6. καρδιολόγος
- 2) 1. Σωστό 2. Λάθος 3. Λάθος 4. Λάθος 5. Σωστό
- 4) 1. ασθενών 2. άρρωστος 3. ασθένειες, μεταδοτικές 4. αρρώστια, κολλήσει
5. κολλήσω
- 8) 1. ανθυγιεινό 2. υγιής 3. υγιεινή 4. άρρωστο 5. ανθυγιεινά
- 9) 1. ενημερώθηκαν 2. αντιμετωπίστηκε 3. μεταφέρθηκαν

4. τραυματίστηκε 5. ανακουφίστηκε 6. περιποιήθηκαν
- 10) 1. ξεκουραζόμουν 2. νοσηλεύόταν 3. επισκεπτόταν
4. παραπονιόσουν 5. κοιμόμασταν
- 11) ενημερώθηκαν, τραυματίστηκε, περιποιήθηκαν, ετοιμάστηκε, χρειάστηκε, αντιμετώπιστηκαν, ανακουφίστηκαν.
- 12) έρχονταν/ ερχόντουσαν, περιποιούνταν, φοβόμουν, επισκεπτόταν, ξεκουραζόμουν, δεχόμουν, έρχονταν/ ερχόντουσαν, διηγούνταν.
- 13) 1.Ε 2.Γ 3.Δ 4.Α 5.Στ 6.Β
- 15) 1. Λάθος 2. Σωστό 3. Σωστό 4. Λάθος 5. Σωστό
- 16) εμβολιασμός, πεθαίνουν από, εμβολιάζονται, τα εμβόλια, θνησιμότητα, απειλείται

Ενότητα 5

- 1) 1.ζ 2.δ 3.η 4.θ 5.ι
6.β 7.στ 8.γ 9.α 10.ε
- 2) 1. ευγενικός 2. γλωσσομαθής 3. θαρραλέος 4. υπομονετικός 5. ταλαντούχος
6. ευαίσθητη 7. δημιουργικός 8. φιλόδοξος 9. συνεπής 10. πρόσχαρος
- 3) τη(ν) διαρκή προσπάθεια, οι διαρκείς προσπάθειες, των διαρκών προσπαθειών ο επιμελής νέος, του επιμελούς νέου, τους επιμελείς νέους, των επιμελών νέων το ακριβές σημείο, του ακριβούς σημείου, τα ακριβή σημεία, των ακριβών σημείων
- 4) οι υγιείς αθλητές, τον διαρκούς αγώνα, το προφανές αποτέλεσμα, των γλωσσομαθών νέων, των διεθνών γλωσσών, του αξιοπρεπούς προσώπου, οι ασφαλείς κινήσεις, τον επιμελή μαθητή, οι συνεπείς εργαζόμενοι, τις ακριβείς διευθύνσεις.
- 5) 2. προφανές 3. αξιοπρεπή 4. ακριβή 5. δημοφιλών 6. διεθνής 7. συνεπείς
8. επιμελή 9. ανεπιτυχείς 10. αγενές.
- 7) 1.Α 2.Γ 3.Α 4.Δ 5.Α
- 8) 1. Ελεύθερος επαγγελματίας 2. Ελεύθερος επαγγελματίας
3. Δημόσιος υπάλληλος 4. Ιδιωτικός υπάλληλος 5. Ιδιωτικός υπάλληλος

- 9) ξεναγός, ζωγράφος, γιατρός, αγρότης, παρουσιαστής, μπακάλης, πολιτικός, οδοντίατρος, αρχιτέκτονας, δάσκαλος, καθηγητής, γραφίστας, υδραυλικός.

Ενότητα 6

- 1) 1. συνέντευξη 2. θέμα 3. ενθουσιάζεται 4. συγκρίνω 5. παράπονα
6. δικαίωμα 7. θέση 8. διαμαρτύρομαι 9. εκπαίδευση 10. μορφώνονται

- 2) 1. επιδεινώση 2. χειροτερέψει 3. βελτιώνονται 4. επιδεινώθηκε
5. πρόοδος

4)

- [Α] 10, 11, 13, 18, 19
[Β] 2, 7, 8, 9
[Γ] 1, 4, 14, 15, 16, 17
[Δ] 3, 5, 6, 12, 20

5)

1. Η μαθήτριά, η οποία μιλάει με τη Μαρία, πέρασε πρώτη στις εξετάσεις.
2. Το ρολόι, το οποίο έσπασε, ανήκει στο Γιάννη.
3. Η γυναίκα, της οποίας ο γιος κέρδισε το λαχείο, μένει δίπλα μας.
4. Πήρα αυτές τις πληροφορίες από ένα βιβλίο, το οποίο είναι πολύ ενδιαφέρον.
5. Μου έχεις πει να θυμάμαι πολλά πράγματα, τα οποία δυστυχώς ξεχνάω/ Δυστυχώς ξεχνάω πολλά πράγματα, τα οποία μου έχεις πει να θυμάμαι.
6. Γράφει μια ιστορία, για την οποία ενδιαφέρεται πολύς κόσμος / Πολύς κόσμος ενδιαφέρεται για την ιστορία, την οποία γράφει.
7. Ξέρω πολλούς ανθρώπους, τους οποίους μπορούμε να ρωτήσουμε.
8. Τα παιδιά, των οποίων το σκυλάκι χάθηκε, είναι λυπημένα.
9. Η πόλη, της οποίας οι κάτοικοι δεν νοιάζονται για το περιβάλλον, είναι βρώμικη.
10. Οι γυναίκες, οι οποίες ζουν στον 21^ο αιώνα, έχουν δικαιώματα.

- 6) 1.Α 2.Β 3.Α 4.Δ 5.Γ
6.Γ 7.Α 8.Γ 9.Δ. 10.Α

- 7) 1Α 2.Δ. 3.Β. 4.Α 5.Γ

- 8) 1. απαγορεύεται 2. μπορεί 3. αποκλείεται/είναι αδύνατο
4. πρόκειται/πρέπει 5. αποκλείεται/είναι αδύνατο 6. είναι ντροπή/είναι κρίμα
7. γίνεται/συμφέρει/πρέπει/είναι ανάγκη 8. αρκεί
9. αναμένεται/ πρόκειται/ πρέπει 10. είναι κρίμα

Επαναληπτικές Ασκήσεις ενοτήτων 4-6

- 1) 1. ορθοπαιδικός 2. μικροβιολόγος 3. δερματολόγος 4. οφθαλμίατρος
5. παθολόγος 6. παιδίατρος 7. οδοντίατρος 8. καρδιολόγος
9. ωτορινολαρυγγολόγος 10. ορθοδοντικός
- 2) 1. υγιεινά 2. ανθυγιεινά 3. άρρωστη 4. υγιεινά, υγιείς
- 3) 1. πεταγόσουν, πετάχτηκες 2. βαριόντουσαν, βαρέθηκαν
3. τραυματιζόσουν, τραυματίστηκες 4. ενημερωνόσατε/-σαν, ενημερωθήκατε
5. νοσηλεύομαστε/-αν, νοσηλευτήκαμε
- 4) 1. περιποιούνταν 2. στενοχωριόμουν/στεναχωρέθηκα
3. παραπονιόμουν, σκεφτόμουν 4. επισκεπτόσατε/-σαν 5. βαριόσατε/-σαν
6. κοιμούνταν/κοιμόντουσαν 7. κοιμούνταν/κοιμόντουσαν, ονειρευόμουν
- 5) 1. υπευθυνότητα 2. ειλικρίνεια 3. ακρίβεια 4. αξιοπρέπεια 5. υπομονή
6. επιμελή 7. προσόντα
- 6) 1. ακριβή 2. δημοφιλούς 3. ανεπιτυχείς 4. διεθνής 5. προφανή 6. διαρκών
7. ασφαλούς 8. αγενείς
- 7) 1.B 2.Γ 3.A 4.Δ 5.A
6.B 7.B 8.Γ 9.Γ 10.Δ
- 8) 1. οικονομικά ανεξάρτητη 2. δικαιώματα 3. δεν πρόκειται 4. προοδεύεις
5. υποχρεώσεις 6. την θέση της γυναίκας 7. έχουν βελτιωθεί 8. ενδιαφέρον
9. προκαταλήψεις 10. εμπιστοσύνη
- 9) 1.Γ 2.Δ 3.A 4.Δ 5.Γ
- 10) 1. Θαυμάζω τις γυναίκες οι οποίες είναι οικονομικά ανεξάρτητες.
2. Ο άντρας, του οποίου η γυναίκα είναι αστυνομικός, μένει στη γειτονιά μας.
3. Έχω μιλήσει με πολλές γυναίκες των οποίων η ζωή έχει αλλάξει.
4. Η κοπέλα, της οποίας ο άντρας είναι άνεργος, πρέπει να δουλέψει σκληρά.
5. Ο Γιάννης διαβάζει ένα βιβλίο με το οποίο μαθαίνει για άλλους κόσμους.

Ενότητα 7

- 1) Τηλέοραση: τηλεπαιχνίδια, τηλεθεατής, ψυχαγωγικές εκπομπές, προβάλλονται, τηλεοπτικός χρόνος.
Εφημερίδα: άρθρο, κριτικές, σχόλια, σκανδαλοθηρικές, αναγνώστης, διανυκτερεύοντα φαρμακεία.
Τηλέοραση + Εφημερίδα: διαφημίσεις, διασκέδαση, πολιτιστικά θέματα,

αθλητικά, πληροφορίες, πολιτική οικονομία, ενημερωθείτε, επικαιρότητα.

- 2) 1.A 2.Γ 3.Δ 4.A 5.B
- 3) 1. διεθνή 2. μικρές αγγελίες 3. ειδησεογραφικών 4. ψυχαγωγικού 5. τεύχη
6. Μαζικής 7. μετάδοση 8. συνδρομητής 9. άρθρα 10. κυκλοφορίας
- 4) 1.B 2.Στ 3.E 4.Γ 5.Δ 6.A
- 5) 1.B 2.E 3.Γ 4.B 5.A 6.Δ
- 6) 1. να αγαπηθώ 2. να κρυφτούμε 3. να δεχτείτε 4. να γιατρευτείς
5. να ερωτητώ 6. να υπολογιστεί 7. να ξεχαστούμε 8. να πληρωθούν
9. να κοιμηθούν 10. να γεννηθεί
- 7) 1. συμπεριφερθώ 2. ενημερωθείς 3. μεταμορφωθείτε / μεταμορφωθείς
4. θυμηθώ 5. θεωρηθούν 6. εμφανιστεί 7. στηριχτείς 8. παντρευτούμε
9. σκεφτείς 10. νικηθεί.
- 8) 1. Λάθος 2. Σωστό 3. Σωστό 4. Λάθος 5. Σωστό 6. Λάθος
7. Σωστό 8. Λάθος 9. Σωστό 10. Λάθος
- 10) 1. κυμανθεί 2. Ελλάδα 3. βαθμούς 4. πνέουν 5. έως
6. κυμανθεί 7. Κελσίου 8. Ελλάδα 9. από 10. έως
11. άνεμοι 12. μποφόρ 13. θερμοκρασία 14. ανεβαίνει 15. επίπεδα

Ενότητα 8

- 1) 1:2η παράγραφος 2:1η παράγραφος 3:5η παράγραφος
4:4η παράγραφος 5:3η παράγραφος
- 2) 1. ξένες γλώσσες 2. λάθος 3. ειρήνη 4. σκέψεις 5. δίαιτα 6. παράπονα
- 5) θα ξαναδούμε, θα μας δούνε, θα αρχίσει, θα μας αγκαλιάσει, θα μας φιλήσει
(αλλά και θα μας αγκαλιάζει, θα μας φιλάει), θα ζηλεύεις, θα μας βλέπεις, θα πάω, θα μας κοιτάει, θα γελάνε
- 6) 1. θα στεναχωρηθεί 2. θα πλυθεί, θα ξυριστεί, θα ντυθεί
3. θα ενημερωθείτε 4. θα συγκεντρωθούμε
- 9) 1. Χτες, η Μαρία διάβαζε για πέντε ώρες.
2. Αυτό το βιβλίο είναι για τη Ρία.
3. Οι καθηγητές θα συζητήσουν για την απεργία.
4. Ο Κώστας πούλησε το αυτοκίνητό του στην Ελένη για 4.000 ευρώ.

5. Η Άννα δεν έχει δει την κόρη της για δέκα μέρες.
6. Σε δύο μέρες ο Μάνος φεύγει για την Ελβετία.

10) 1.α 2.γ 3.β 4.β

Ενότητα 9

1) 1. Λάθος 2. Σωστό 3. Λάθος 4. Σωστό 5. Σωστό

3) π.χ. διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων/ομιλιών, συμμετοχή σε εθνικές και διεθνείς οργανώσεις, διατήρηση του βιολογικού σταθμού, συνέχιση του προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες της Ευρώπης».

4) 1. ... επειδή/γιατί/διότι τα κακομεταχειρίζονται, 2. ...επειδή κάποιοι ασυνείδητοι ..., 3. Ο Γιάννης ενδιαφέρθηκε., επειδή συμπαθεί...(και επειδή ο Γιάννης συμπαθεί., ενδιαφέρθηκε..) 4. επειδή/γιατί/διότι θέλει να ..., 5. Το κρίνο είναι απειλούμενο είδος, επειδή κινδυνεύει με εξαφάνιση 6. επειδή/γιατί/διότι υπάρχουν...

5) 1. επειδή είναι μολυσμένο το φυσικό τους περιβάλλον
2. επειδή καταστρέφονται οι βιότοποι της
3. επειδή φυλακίζονται τα ζώα στους ζωολογικούς κήπους
4. επειδή φύτεψαν δέντρα στο χωριό τους
5. επειδή οι κάτοικοι έκαναν συστηματικές προσπάθειες να διατηρήσουν καθαρή την παραλία τους.

6) 1. εξαιτίας/λόγω της άσχημης συμπεριφοράς..., 2. γιατί/επειδή/διότι την αναγκάζουν να ..., 3. γιατί/επειδή/διότι ένα αυτοκίνητο χτύπησε μια γάτα..., 4. εξαιτίας της κακοκαιρίας, 5. γιατί/επειδή/διότι δεν πρόλαβε χθες να ..., 6. γιατί/επειδή/διότι θέλει να μπει..., 7. χάρη στην καλή φροντίδα..., 8. γιατί/επειδή/διότι ήθελαν να ενημερωθούν... 9. χάρη στην καλή διαχείριση από την Ε.Ε.Π.Φ... 10. εξαιτίας/λόγω του μεγάλου αριθμού... 11. χάρη στην αποτελεσματική συνεργασία....12. χάρη στην παρέμβαση...

8) 1. περιβάλλοντος, υδάτων 2. προϊόντα 3. εδάφους, παρόντος
4. μεγέθη 5. προϊόντων

9) 1.B 2.Δ 3.A 4.Z 5.Στ 6.Γ 7.E

14) 1. μόλυνση 2. περιβάλλον 3. αρκούδα 4.θηλαστικό

15) Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, μόλυνση του περιβάλλοντος, προστασία του περιβάλλοντος, χλωρίδα, πανίδα, ερπετά, θηλαστικά, απειλούμενα είδη.

Επαναληπτικές Ασκήσεις ενοτήτων 7-9

- 1) 1. τηλεοπτικό πρόγραμμα 2. ένθετο 3. συνδρομητής 4. αθλητική επικαιρότητα
5. ενημερωτικού χαρακτήρα 6. δελτίο ειδήσεων 7. μετάδοση
8. μεγάλης κυκλοφορίας 9. δρομολόγια 10. στήλη

- 2) 1. ξεχαστείς 2. αγωνιστεί 3. παντρευτούν 4. σκεφτώ 5. ενημερωθείς 6. δεχτεί
7. ασχοληθεί 8. συμπεριφερθείτε 9. συγκεντρωθούμε 10. θεωρηθούν

3)

Αθήνα	X			
Θεσσαλονίκη				X
Κρήτη			X	
Υπόλοιπα νησιά			X	
Αύριο	X			

- 4) 1. παράπονα 2. λάθος 3. επίσκεψη 4. όνειρα 5. δίαιτα

- 5) 1. σκούπισμα 2. στρώσιμο τραπεζιού 3. άπλωμα των ρούχων
4. σφουγγάρισμα 5. πότισμα

- 6) 1. θα παντρευτεί, θα χαρούμε 2. θα κοιμάμαι 3. θα λουστώ, θα έρθω
4. θα ευχαριστηθούμε 5. θα ξεκουραστείς 6. θα παραπονεθεί
7. θα ασχολούμαστε

- 7) 1. απρόσεκτος 2. υπάκουος 3. ασυνεπής 4. ανεύθυνος
5. ευγενικός 6. ανώριμος

- 8) 1. εδάφους, υδάτων, περιβάλλοντος 2. συμφέροντα, προϊόντων
3. πυρών 4. ήπατα 5. πυρός 6. μεγεθών 7. εδάφη

- 9) 1. εξαιτίας του φωτισμού 2. επειδή νομίζουν....
3. εξαιτίας/λόγω των αυξημένων καυσαερίων...
4. Χάρη σε διάφορες περιβαλλοντικές οργανώσεις... 5. επειδή θέλει...
6. εξαιτίας/λόγω των θυελλωδών ανέμων....
7. Εξαιτίας/Λόγω των υψηλών θερμοκρασιών... 8. επειδή έπρεπε...
9. χάρη στην άμεση παρέμβαση...

- 11) 1. δέντρο 2. θηλαστικά 3. πτηνά 4. ερπετά
5. απειλούμενο είδος/είδος προς εξαφάνιση 6. προστασία
7. απειλούμενο είδος/είδος προς εξαφάνιση 8. χλωρίδας 9. πανίδας
10. βιότοπων 11. σαρκοφάγα 12. φυτοφάγα

Ενότητα 10

- 2) *διαμαρτυρήθηκαν, γράφτηκα, ρίχτηκα, χρειάστηκα, εμπιστεύτηκα, θυμήθηκα, οργανώθηκαν, χάθηκα, παρηγορήθηκα*
- 3) 1. *καταναλώθηκαν* 2. *μαζεύονται*, 3. *ανακυκλώνονται* 4. *εργάζονται*
4. *πραγματοποιείται/πραγματοποιήθηκε/θα πραγματοποιηθεί*, 5. *εξαφανίστηκαν*
- 4) *οργανωθείτε, ασχοληθείτε, διαμαρτυρηθείτε, ονειρευτείτε, αγωνιστείτε, θυμηθείτε*
- 5) *εντυπωσιαστούν, εξοπλιστούν, ντυθούν, ξεκουράζονται, σηκώνονται, να προφυλαχτούν, γευτούν, καλλιεργούνται*
- 6) 1. *ενημερωθείτε-ενημερωθούμε* 2. *ασχοληθείτε-ασχοληθούμε*
3. *οργανωθείτε-οργανωθούμε* 4. *σκεφτείτε-σκεφτούμε*
5. *δεχτείτε-δεχτούμε* 6. *κοιμηθείτε-κοιμηθούμε*
- 7) *π.χ. καταστρέφεται το φυσικό τοπίο, επειδή οι άνθρωποι συγκεντρώνονται στις πόλεις..., αυξάνεται η θερμοκρασία λόγω της μολυσμένης ατμόσφαιρας...κ.ο.κ.*
- 8) *περιβάλλον, φαινόμενο του θερμοκηπίου, όξινη βροχή, ατμόσφαιρα, θάλασσα, πετρελαιοκηλίδες, χλωρίδα, πανίδα, ανακύκλωση, απορριμμάτων, χαρτιά, πλαστικά.*
- 10) 1.B 2.Δ 3.E 4.Z 5.A 6.Γ 7.Στ

Ενότητα 11

- 1) *Άρης-Mars, Δίας-Jupiter, Αφροδίτη-Venus, Ερμής-Mercury, Πλούτωνας-Pluto, Ποσειδώνας-Neptune, Κρόνος-Saturn*
- 2) 1. *Λάθος* 2. *Σωστό* 3. *Σωστό* 4. *Σωστό*
- 3) 1. *Σωστό* 2. *Σωστό* 3. *Σωστό* 4. *Λάθος*
- 5) [A] 1. *Σωστό* 2. *Λάθος* 3. *Λάθος*
[B] 1. *Λάθος* 2. *Λάθος* 3. *Σωστό*
[Γ] 1. *Λάθος* 2. *Σωστό* 3. *Σωστό*
- 7) 1. *αστέρι* 2. *σταρ* 3. *άστρα* 4. *άστρα/αστέρια* 5. *άστρων*
- 8) *σηκωνόσουν, πήγαινες, γύρναγες, έτρωγες, ξεκουραζόσουν, διάβαζες, τελειώνες, έπαιζες, ήταν, περνούσες, έπρεπε, πήγαινες, είναι, ερχόμουν*

10) 1. θερμότητα 2. παρατηρητικότητα 3. ταχύτητα 4. βαρύτητα,
5. φωτεινότητα 6. ορατότητα.

11) θερμότητα, φοράμε, προστατεύσουμε, προστατεύσουμε.

12) 1. διαστημόπλοιο 2. αστροναύτες 3.αστεροσκοπεία
4. αστρονομία, αστρολογία 5. εξωγήινοι

Ενότητα 12

1) 1.Δ 2.Στ 3.Α 4.Η 5.Β
6.Γ 7.Θ 8.Ι 9.Ε 10.Ζ

3) 1. Σωστό 2. Λάθος 3. Λάθος 4. Σωστό 5. Σωστό 6. Λάθος

8) 1. διαβάζεται εύκολα 2. έχει ωραία γεύση 3. δεν μπορεί να κινηθεί εύκολα
4. δεν πιστεύει εύκολα, δεν πείθεται εύκολα 5. χρησιμοποιείται με δυσκολία

9) αντιστοιχίζω (2), αντιεμπορικός (1), αντικλείδι (3),
αντισεισμικός (1), αντιβασιλέας (3), ευκίνητος (2),
εύπιστος (2), ευδιάθετος (1), εύγεστος (1),
δυσσομία (1), δύσχρηστος (2), δυσπεψία (2),
προεκλογικός (1), προαύλιο (2), προπληρωμή (1),
προαισθάνομαι (1), προετοιμάζω (1).

10) 1. έχουν αντισεισμική προστασία 2. συγκατοικούν 3. είμαι ευδιάθετος
4. προπληρώνονται 5. ευήλιο, ευάερο.

13) Α. γράμμα, Β. τηλέφωνο, Γ. κινητό τηλέφωνο, Δ. γραπτό μήνυμα, κινητό τηλέ-
φωνο, Ε. γράμμα, e-mail, Στ. φαξ.

14) 3, 4, 1, 5, 8, 7, 6, 2.

16) 1.Β 2.Γ 3.Α Δ. κενό

Επαναληπτικές Ασκήσεις ενοτήτων 10-12

- 1) 1. στεναχωρέθηκαν/στεναχωρήθηκαν 2. Δέχτηκα 3. περιποιήθηκε
4. ασχολήθηκαν/ασχοληθήκαμε 5. εξαφανιστήκατε
- 2) 1. κοιμήσου 2. ασχοληθείτε, οργανωθείτε 3. βιάσου 4. ενημερώσου
- 4) 1. ενημερώθηκες 2. δεχτείτε 3. σκεφτήκαμε
4. θα εξαφανιστούν/ εξαφανίστηκαν 5. ασχολούμαστε 6. θα αυξηθούν
- 5) 1. ζούσα, θα γνώριζα
2. ταξιδέψετε, θα καταλάβετε (και ταξιδεύατε, θα καταλαβαίνατε)
3. θα γινόμουν, είχα 4. ζυγιστείς, θα είσαι (και ζυγισόσουν, θα ήσουν)
- 6) 1. βαρύτητας 2. ορατότητα 3. ταχύτητα
4. παρατηρητικότητα 5. φωτεινότητα 6. θερμότητα
- 11) 1. αντιπρόεδρος 2. συμμαθητές 3. προετοιμασία
4. συγχωριανός 5. ευδιάθετος 6. αντικλείδι
7. προεκλογικός 8. δυσσομία 9. αντιπαθητικός/ δυσάρεστος